МАШАРИ КЪАХЬЕГАМИ ЛОРАБЕШ

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 23 февраль, 1978 шу. • № 23 (5845). • Мах 2 кеп.

СОВЕТСКИ СОЮЗА СИЙЛАХЬЧА ГЕРЗАШЦАРЧА НИЗИЙ БIУХОШКА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМО, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТО ДАЙТА

МОАРШАЛ

Деза новкъостий!

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дег тIара моаршал а ду, даькъала а бувц советски Герзашцарча Низий бIухой, граждански Сийлахь-боккхача Дай-мехкен тIемий ветеранаш, Даьхе лораеш тIема строе латта сийле мел кхьачараш дерригача халкъа цIейца — Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен кховзткъа шу дизарца.

Сийлахь-боккхача Октябра революционни карагIдаьннараши дунен тIа эггара хьалхарча социалистически пачхьалкхен кхерамзлеи лораяра Коммунистически парте, Владимир Ильич Ленина хьакхеллад советски Герзашцара Низаш. Кховзткъа шера легендарни никъ баьб цар, шоай тIема байракхий цIаккха а йовргйоаца сийле яьккхай.

Граждански тIема шерашка Советий Республика къонача эскаро парх аьнна дохадир чурча контрреволюцеи доазол арахьарча интервенцеи вIашагIтеха низаш. БIаьшерашка дахаргда Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема фронташка карагIдаьнна, шийна тара кхы доаца доккха хIама. Германски фашизмаца баьча бирсача тIем тIа советски наха, Эскарен Флотен бIухоша хьахьеккхар социалистически Даьхенна, Коммунистически парте гIулакха шоаш боарам боаццаш мутIахьа хилар, деналй турпалали, котало яккхара тIехьара лоIам чIоаргIа хилар. Цар лорадир Даьхен сийи кортамукъалеи, фашистски Iазапа кхерама кIалхаръяьккхар адамле.

Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен дерригача турпалча исторе хьагойт цар низен уж эшалургдоацаш хиларен хьаст ленински парте хьакъале кулгалделга, халкъацара йоккаргйоаца цар цхьоагIо, социалистически общественни пачхьалкхенни строя шек хила ца веза совленаш, дег тIара йоагIа советски патриотизми пролетарски интернационализми хиннилга а хIанз йолаш йолга а. Советски наха боарам боаццаш дукха дезаш а йоакхо еш а да вай эскар.

Итташ шераш да вай халкъ машара хьалашка даха а къахьега а. Вежарашха долча социалистически мехкашца цхьана Советски Союзо хьинарен леррагIен къовсам лоаттабу машараи халкъий кхерамзленнеи тIехьа, дунен халкъашта юкъера кхохкам дIахо а кIаьдбара тIехьа. Из сийлахьа хIама деча карагIдаьннараш кIезига дац. Цхьабакъда, дунен тIа хIанз а долаши шоай гIулакхаш хьинаре чакхдоахаши да кхохкам кIаьдбара процесс йохае гIерта, герзаш Iоаделга сихду, нах боабеча герза керда тайпаш хьаду, агрессивни блокаш чIоагIъю низаш. Цу хьалашка Коммунистически партеи Советски правительстваи даим терко ю мехка оборона чIоагIъяра гIулакха, шоашта тIадехка деккараш кхоачашдара мел эшар вай сийлахьча Герзашцарча Низашка хилийтара йоакхо ю.

Вай тIема политика маIан сенах латт аьлча, из латт эффективни оборона яра мел эшар хилийтарах, цул совгIа лерхIаш хIама дац. Герз долаш хилар духьа цIаккха а герзашца кийчъеннаяц Советски Союз, цIаккха а герз Iоаделга хьалхагIа дIадоладьдац цо, е дода а дергдац. ТIема даькъе советски наха деш мел дар шоаш а шоай социалистически доттагIий а тIалатарах лорабар духьа, агресси ца хилийтар духьа ду. ХIаьта тахан вай йиш я цу даькъе карагIдаьнначох доккхал де.

Союзни эскарашца цхьана советски Герзашцарча Низаша тешшаме лорабу советски халкъеи социалистически содружества кхыча халкъийи машара къахьегам.

Эскарен Флотен низ дIахо чIоагIбара шоай тIема говзал эргайоахаш тоае, хIанзара техника тIагIертта караерзае, организованность цахаддаш лакхъе, тIема присяга цIенхаштта кхоачашъе деккарийла ба советски бIухой. Доакъойи кемайи личии состав чIоаггIа идейни я политически фе а, вежарашха долча эскарий бIухошца интернационализм а тIема содружество а йолаш, йоккхагIа йолча ноахалий революционни а тIема а традицешта тешаме йолаш, Советски Даьхенна боарам боаццаш мутIахьа йолаш хьалкхеяр командирий, политорганий, партийни комсомольски организацей лоархIамегIцола декхар да.

Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен сийлахьа юбилей езъю вай Даьхен материальни духовни низаш цIаккха ца хиннача тайпара дегIаденача, советски наьха къахьегамен политически хьинар чIоагIа айденача хьалашка. ИттлагIча пятилетка планаш кхоачашн тIехкхоачашн яра, КПСС XXV съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяра тIехьа мехка дерригача халкъо шерра социалистически яхь йоаржаьйй. Цунна юкъе хьинаре дакъа лоац Герзашцарча Низий бIухоша, тIемен политически кийчо еча керда толамаш дахара тIехьа къовсам лоаттабу цар.

Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен салташа а, матросаша а, сержанташа а, старшинаша а, прапорщикаша, а мичманаша а, эпсараша, инаралашеи адмиралашеи халкъа хьалхашкара шоай сийлахьа декхар сийленца кхоачашдергхиларах, моллагIча агрессора цу сахьате хIама тоха йиш хургйолаш даим тIема кийчо яь хургхиларах чIоаггIа тешаш я КПСС Центральни Комитет, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совет.

Сийле хийла Советски Социалистически Республикай Союза сийлахьча Герзашцарча Низий!

Даькъала хилда советски халкъ — коммунизм хьалъер!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — ерригаа коталонаш яхара вай деган урауттадери вIаштIехьйоахари!

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

ДАЙ-МЕХКА ТЕШАМЕ КЪОНГАШ

Съездий Кремлевски Двореце хинна торжественни собрани

60 шу да социализм, машарен къахьегамен гIулакх лорадеш СССР сийлахьа Герзашцара Низаш латта. Советски Iаьдала хьалхарча деношка коммунистий парте, В. И. Ленина уж хьакхеллар Сийлахь-боккхача Октябра карагIдаьннараш лорадар духьа, хIаьта цу хана денз цо сийленца кхоачаш а яь кхоачаш а ю из исторически мисси.

22 феврале съездий Кремлевски Двореце хилар Советски Эскарея ТIема-Форда Флотен 60 шу дизара хетаяь Москван къахьегамхойи столични гарнизона бIухойи викалий торжественни собрани.

Гулбеннараша чIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш детташ тIайийцар новкъостий Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Г. В. Романов, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, Г. А. Алиев, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, СССР Лакхехьарча Совета Президиумен СССР Министрий Советен Председателий заместителаш, СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш. Царца цхьана ба гIорбаьнца советски военачальникаш, тIема ветеранаш, партийни, советски, общественни организацей викалаш.

Собране президиуме ва КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето вехарагIа вена Iарбий Социалистически Возрождене парте Генеральни секретарь, Сирийски Iарбий Республика Президент Х. Асад.

Собране ва МНРП ЦК Хьалхара секретарь, МНР Сийлахь - йоккхача Халкъа хурала Президиума председатель Ю. Цеденбал.

Президиуме я Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дузар деза яьхка НРБ, ВНР, СРВ, ГДР, КНДР, Куба Республика, МНР, ПНР, СРР, ЧССР, СФРЮ тIема делегацеш.

Торжественни собрани хьайийллар КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС Московски городской комитета хьалхарча секретара В. В. Гришина.

Советски Союза Пачхахьалкхен гимн локх.

Новкъоста В. В. Гришина дош лу КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, СССР оборона Совета Председатела Советски Союза Маршала Л. И. Брежневна. Собране доакъашхоша хьал а гIайтта чIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш детташ тIайийцар из.

Новкъоста Л. И. Брежнева Iодийшар КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совето, СССР Министрий Совето Советски Союза сийлахьча Герзашцарча Низий бIухошка дайта моаршал.

«Кховзткъа шера Сийлахьбоккхача Октябра карагIдаьннараш лорадеш» яха доклад йир КПСС ЦК Политбюро члена, СССР оборона министра Советски Союза Маршала Д. Ф. Устинова.

Сийлахьча юбилейца дувзаденна Москван къахьегамхой цIерагIа советски бIухой дег тIара даькъала бийцар Лихачева цIерагIча автозавода слесарий бригадира, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема доакъашхочо, Социалистически Къахьегама Турпала Н. Г. Мячина, столица комсомольцийи кагирхойи цIерагIа — ВЛКСМ МГК хьалхарча секретара В. М. Мишина, социалистически эскарий викалий цIерагIа — ПОРП ЦК Политбюро члена, ПНР къаман оборона министра эскара инарала В. Ярузельске.

ТIема марш ек. ЧIоаггIа тIоараш а детташ зале парадни тIа боаккхаш хьачубовл Герзашцарча Низий массе а тайпай викалаш.

ЧIоаггIа дегаш айденна тIайийцар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен личии составо дайта моаршала, письмо.

Письмо тIя советски бIухоша тешам белар КПСС хьалхленца, вежарашха долча мехкий эскарашца цхьана дIахо йодача хана а шоаш социализмана карагIдаьннараш фе лорадеш латтаргхиларах, тIемен политически дешара эффективность а дикал а лакхъяра шоаш дерригa низаш дIалургхиларах, хIанзара герзи керда тIема техникеи тIагIертта караерзаергхиларах, социалистически Даьхе лораяра шоай фелал цахаддаш айергхиларах, Цар дув биар моллагIча агрессора цу сахьате хIама тоха йиш хургйолаш даим тIема кийчо яь хила, аьлпа.

(ТАСС).

КПСС делегаци Мозамбике

МАПУТУ. 21 февраль. (ТАСС). ФРЕЛИМО парте кулгалхоша ехарагIа укхаза кхаьчай КПСС ЦК членалла кандидат, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь А. В. Власов керте латта КПСС делегаци.

Советски хьаьший хьожаргба Мозамбика Халкъа Республика партийни балха практикага, кулгалхошца, моттигерча болхлошца, ФРЕЛИМО парте активаца вIашагIбетталургба, партийни дешарен кадраш кийчъярен опыт дIа-юха йовзийтаргъя.

ЕРРИГРОССИЙСКИ ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

РСФСР Министрий Советаи ВЦСПС-и хьежай производства эффективности балха дикали тоаяра, 1977 шера халкъбоахама планаш ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа лелаьча Ерригроссийски социалистически яхьа итогашка. Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла доккхагIа дола толамаш дахарах котъяьннараш а лаьрхIа РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи ЦIе байракхаш еннай город Малгобека, Грозненски района, Сунженски района «Победа», «Путь к коммунизму» яхача колхозашта, Грозненски района «Атагинский» совхоза.

ГРОЗНЕ ХИННА ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

Селхан Грозне М. Ю. Лермонтова цIерагIча театре Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дизара хетаяь городской торжественни собрани хилар.

Гулбеннараша дог айденна, массава а раьза волаш собране сийлен президиумалла хержар парте Центральни Комитета Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель новкъост Л. И. Брежнев керте латта КПСС ЦК Политбюро.

СССР Герзашцарча Низий 60 шу дизара хетаяьча собране доклад йир тIема гIулакхерча М. А. Иванова.

Сийлахьча юбилейца дувзаденна эскара бIухошка моаршал луш къамаьлаш дир парте Грозненски горкома секретара К. С. Салтаханова, НГIАССР Министрий Советерча КГБ председатела В. И. Белозерова, студенткас Б. Абубакаровас.

СОЦИАЛИЗМАНА КАРАГIДАЬННАР ЛОРАДЕШ

Авиаце Керттера маршал
П. С. КУТАХОВ,
СССР оборона министра заместитель,
ТIема-Фецарча Низий Главнокомандующи
Советски Союза Турпал.

23 феврале СССР Герзашцарча Низий кховзткъа шу дуз.

Советски Эскари ТIема-Форда Флоти хьахилар а дегIаяр а, цар турпала истори хадданза дувзаденна да Владимир Ильич Ленина цIераца, Коммунистически парте гIулакхашца, К. Марксеи Ф. Энгельсеи тIема-теоретически тIехьлеиах коггIортилга а еш, кердача исторически хьалашка мегаргйолаш творчески из дегIа а йоалаеш, сийлахь-воккхача баьчча отта а яь, Iилман ларда тIа бакъйир пролетарски революце тIема программа, социалистически Даьхе лораярах бола хьехам.

В. И. Ленина хьалхадаьхад, империализм йолча хана социализмана арахьара кхерам, тIемца тIалатарен провокацейи кхерам дIабаргбац, яхаш. Цо партегеи халкъагеи васкет даьд массаза а кийча хила, политически фелал чIоагIа лелае, мехка оборона кIаьд ца луш чIоагIъе.

В. И. Ленина хьалхадаькхад революцена карагIдаьннараш лораде могаргдола массазара, регулярни эскар хила деза яхаш. Цо цкъа саина дуккхаза а белгалдаьд: «чIоагIа ЦIе эскар хилча вай эшалургдац».

Социалистически Даьхе лораяра, Герзашцара Низаш чIоагIдара ленински идеяш хьагойтар, цIахо дегIайоалайир КПСС Программа тIа, партийни съездийи парте Центральни Комитета пленумийи решенеш тIа а, «Социалистически Даьхе лораяр» яха лаьрхIа корта хIанз юкъебихьача СССР кердача Конституце тIа а.

Советий мехка кховзткъа шерарча исторе ленински указанеш йиэза бакъ а йир, вахаре эшаш хиннилга хьа а хьекхар. В. И. Ленина яьххача тайпара, дунен тIа эггара хьалхара социалистически пачхьалкхен цун Герзашцара Низаши Iалаьмате йоккха хало ла езаш хилар. Мехка кховзткъа шера исторех ткъо шу гаргга дIадахар капиталистически пачхьалкхенашца цунна тIабенача тIемаген халкъа боахам юхаметтаоттабарген.

Сийлахь-боккхача Октябро котало ма-яьккханге а Советски Республикана духьала вIашагIтехача фронтаца тIайолаелар чура контрреволюцни дунен тIарча империализма низаши. Герзашца дика кийчденнен Iомадаьи интервентийи хIайгвардейцийи эскараш тIадоладелар котбаьннача болхлоштеи ахархоштеи малхбузехьарен малхбоалехьарен, къулбехьарен къилбаседехьарен. Мехка го бир фронтий цIера алаию. Советски Iаьдала вахарахи даларахи латтар дош. Кхаь шерал совгIа ха яьккхар советски халкъо герз бе а делла ший пачхьалкхе интервентехи чурча контрреволюцехи лораеш, хIаьта исторически котало а яьккхар. Советски Iаьдало шийна дахара бокъо яьккхар.

Бакъда империалистически реакце дитанзар социалистически пачхьалкхе хIалакъе гIертилга. Коммунистий парте кулгал а деш советски нах тIемо бохабаь халкъа боахам юхаметтаоттабеш, керда, машаре вахар хьакхоллаш боахкача хана СССР-а гонахьа тIема кхерам тIа-тIа чIоагIагIа хулаш латтар. Советски правительства машаре арахьара политика хьаллацацар капиталистически мехкий кулгалхоша. Цул совгIа, империалисташ цкъа хьоадаь Iанзар советски доазонаш. ка довнаш. МоастагIий уж довнаш юхадеттаи ЦIеча Эскаро хьахьеккхар лакха морально-тIема гIулакхаш, хIанзара герз леладе, котдалара Iилма тIагIертта Iомаде ховш ше долга.

Ткъаь иттлагIча шерашка капиталистически мехкашка, къаьстта Германеи Японеи, милитаризаци дегIаярца СССР-а тIом беш тIалатара кхерам дикка боккхагIа хилар. Цо дIадийхар мехка тIема-экономически потенциал чIоагIъелтеи Герзашцарча Низий тIема низ айбелтеи. Сихача боларца хьа а йора эргайоахаш тоа а йора оборонни индустри, эскараш герзашца кийчделга техническ эргадоахар. Царга кхаь-

(Йистедоалар 2-гIча оагIо тIа).

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

№ 45

23 февраль, 1978 ш. г. Москва.

Новкъостий салтийи, матросаши, сержанташи старшинаши!

Новкъостий прапорщикаши мичманаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаши адмиралаши!

Новкъостий советски Герзашцарча Низий ветеранаш!

Тахан вай халкъои цуи бIухошеи торжественно дезду Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дизар.

В. И. Ленина хьакхеллача, Коммунистически парте хьалхедаьча СССР Герзашцарча Низаша баьб турпала тIема никъ. Социализма чурчеи арахьарчеи моастагIашца къиза тIемаш деш цар лорадир Сийлахь-боккхача Октябра карагIдаьннараш. Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIема унзарча шерашка дунен империализма керттера низаш эша а даь исторически котало яьккхар, сийленца лорадир вай Даьхен кортамукъали ший лоIамагIа хилари, фашистски лоала халкъаш кIалхара дахара хьдда дакъа юкъе а дихьар, ерригача прогрессивни адамлеи шоай безам а болийтар.

ХIанз, ленински партена, новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Центральни Комитета гонахьа айхха кхотаденна долча советски Герзашцарча Низаша кхоачашде доагIача тайпара кхоачашду халкъа хьалхашкара ший декхар — социалистически Даьхе фе лораю.

Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен сийлахьа юбилей белгалъю СССР керда Конституци тIаэцаро, Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар дездаро советски наьха политически къахьегамен хьинар айдаьча хьале. Болхлой классо, колхозни ахархоша, халкъа интеллигенце шоаш ца кхобеш къахьегарца толаме кхоачашду парте XXV съездо хьалхадаьха исторически деккараш. Шерра яьржай иттлагIча пятилетка кхоалагIча шера задэнеш кхоачаш а тIехкхоачаш а яра йола социалистически яхь. ЛорагIа ца йоалаш дегIа а ух эргайоалаш, тоалуш хувца а лу промышленни юртбоахамеи производство, толаме дегIаух Iилмеи техникеи, тIа-тIа дIаьхегIа хулаш латт советски халкъа духовни вахар, айлуш я цун хьал-торо.

Советски Союзо вежарашха долча социалистически мехкашца цхьана леррагIеи тIагIерттаи чакхбоах дунен халкъашта юкъера кхохкам дIахо кIаьдбелга кIоаргдараи чIоагIдараи, массане а юкъара машари халкъий кхерамзлен чIоагIъяра тIаберзабаь бола арахьарча политика ленински никъ. Цунца цхьана Коммунистически партеи Советски правительстваи чоте эц империалистически пачхьалкхенашка герзашца кийчлулга сихдар дIахо хьош долга, хIаьта мехка оборонни потенциал хила йоаггIача боарам тIа лоаттаяра диэза дарг доаца гIулакхаш а ду. Советски Эскари ТIема-Форда Флоти кийчдаь да хIанзарча герзацеи тIема техникацеи, цар йолаш я идейно чIоагIъенна, ший халкъа доазув доаццаш мутIахьа йола лакха квалификаци йола кадраш. Социалистически содружества эскарашца тIема цхьан мугIаре цар тешшаме лораду социализмана карагIдаьннараш, моллагIча агрессора из вохавеш хIама тоха массаза кийча а да.

Новкъостий СССР Герзашцарча Низий бIухойи ветеранаши!

Аз даькъала дувц шо дерригача халкъа цIейца — Советски Эскарен ТIема - Форда Флотен 60 шу дизарца!

Эскарен Флотен личии составо тIемеи политически кийчо еча, хIанзара герзи тIема техникеи караерзаеча, фецарен фордацарен говзал Iомаеча, дисциплинеи организованности чIоагIъеча дIахо толамаш дахар лов сона.

Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дизар белгалдеш приказ лу аз:

Тахан, 23 феврале, моттигерча ханах 21 сахьат даьлча вай Даьхен столице — турпал-городе Москве, союзни республикай столицашка, турпал - городашка Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, Новороссийске, Керче, Туле, турпал-крепосте Бресте кховзткъа артиллерийски залпашца салют дала.

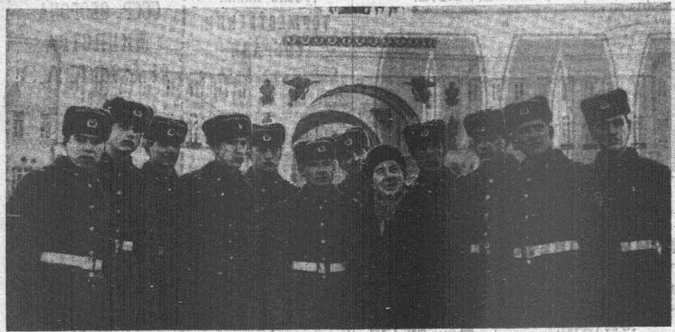
Даькъала хилда советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дизар!

Даькъала хилда турпала советски халкъи цуи майра Герзашцара Низаши!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте—ерригаа коталонаш яхара вай деган урауттадечуи вIаштIехьдоахачуи!

СССР оборона министр Советски Союза Маршал
Д. УСТИНОВ.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХИЙЧА

СОЦИАЛИЗМАНА КАРАГIДАЬННАР ЛОРАДЕШ

(Нистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа)

чар цу хана керда хинна техникен герзи. Бакъдар аьлча, вай мехка ха кIезига еннаяр, цудухьа деррига де дезар дудаланзар империализма керда агресси юхатохара.

1941 шера 21 июне фашистки Германи тийшача балхах тIалетар Советски Союза. Фашисташа лерхIар кхаь-биъ бетта «ди тохача хьисапе сиха тIом» а беш политически тIемеи хьакъехьа Советски Союз хIалакьяь дIа а яьккха дунейна довл дара шоашта никъ хьабелла.

Диъ шера бIаьхбелар ший боккхалгеи къизалгеи диллача хьалха бIарга ца байна тайпа советско-германски фронтера тIом. Коммунистически парте деррига халкъ гIоттадир агрессорца къовсам лоаттабара, халача хьалашка экономика тIема наькъа тIа яьккхара, Герзашцара Низаш чIоагIдара де дезар дир. Вай мехках лоацача хана тIема лагерь йир.

МоастагIа юхасоцавир. 1941 шера Москвана юхе тIом беш Советски Эскара вермахт эшалургьяц яха фаьлг дош доацар долга хьахьеккхар, «ди тохача хьисапе сиха тIом» бара цун план йохайир. 1942 — 1943 шерашка немецко - фашистски йоккхагIйола стратегически группировкаш Волга тIа, Кавказеи Курски дуга тIеи хIалакьяр оахьан долаш советско-германски фронтеи дунеи тIем тIеи хьал овлан тIара хувцаделар. ДIахо еррига фронте гIолла чIоагIа наступлени еш Советски Герзашцарча Низаша агрессорех IоцIендир деррига шоай лаьтта, кхоачашйир шоай кортамукъален мисси: Европаи Азеи халкъашта — агрессе кIалбихьараш — цар кортамукъали шоай лоIамагIа хилари юхаметтаоттаде гIо дир.

Белгалдергда вай, СССР-а тIалатача хана гитлеровски Германе тIема - экономически потенциал Советски Союза хинначул цаIаззеи ахаззеи совгIа хиннилга. Из иштта доллаше а юкъера лаьрхIача шера СССР-е фашистски Германечул дуккхагIа хьадора герзаш: самолеташ 1,7-зза, танкаши шоаш лела артиллерийски установкаши — 2-зза, йоккхий топаш — 2-ззаел дуккагIа, минометаши автоматаши — 5-зза дуккагIа. Советски бIухоша моастагIа хIалаквора даьхеи тIема техникаца, даьхеи герзаца, цу тIа а дуккагIча хана гитлеровски эскара техникали герзали дикагIчунца. Социалистически обществас, боахам лелабара цун планови системас, советски наьха политически къахьегамеи хьинаро хьахьеккхар эшалургбоаца низи лакха эффективности.

СССР-о яьккхача коталоно хьахьеккхар советски общественни паччахьалкхени строй, социалистически экономика, марксизма - ленинизма идеологи, партеи халкъеи цхьоагIо котъялар.

ТIемо тешавеш бакъдир социалистически паччахьалкхеи тIема организаци низ болаш йохалургйоацаши йолга, советски тIема стратегин тIема говзали толашагIа йолга.

Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIема керттерча турпалах дийцача, белгалдаьд КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Леонид Ильич Брежнева, лергаоаца из турпал ва СССР дохаргдоацача доттагIало кхотадаь дахача халкъий барт бола беррига дезал. Советски Союза деррига халкъий къонгаш фронтеи тылеи социалистически даьхе лорае тешшаме дIаэттар. Шоай белажаш тIа тIема керттера хало лайнача советски наха бе боагIа мах бу юкъарча моастагIчоа — германски фашизманеи японски милитаризманеи духьала лийтача дерригача халкъий.

Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIем тIа Советски Союзо яьккхача коталоно дунен сибат хийцар. ТIема итогаша хIанз а чIоагIа воздействи ю деррига дуне дегIадара. Бакъда лаьттан тIара машар, хинна цола революционни хувцамаш, дукхача халкъаша яьккха кортамукъали шоай лоIамагIа хилари империализма агрессивни низашта ла могаш дац. ТIом чакх ма-баьллинге цар лаьцар социализм, эггара хьалха цун керттера низ — Советски Союз йохаяра никъ. Империалисташа боаржабир «шийла тIом», дIайолайир атомни шантаж, хьайир дукха агрессивни тIема блокаш, тIема базай шерра сеть, сихбенна герзаш хьаде болабелар.

Укх карарча пхе шера (1976 — 1980 шш.) НАТО мехкашка отталаь да тIема хьашташта ю расходаш дIадахача пхе шерачул 60 процент дуккагIа хилийта а астрономически суммага — цхьа триллион долларга дIакхачийта а. Дукха нах боабеча герзеи уж дIакхоачийтача средствайи керда тайпаш хьаделга дIадаржаш да, царца нейтронни бомбаши ткъамаш дола ракеташи йолаш. Уж дерригаш а тIадерзадаь да — Малхбузехьа из къайла а кхахьаш — СССР-ан кхыча социалистически мехкаштей духьала.

Советски Союзи цун доттагIийи лерра гIа машара, ядерни тIом ца хилийтара, герз Iодиллийтара, тайп-тайпара социальни системаш йола паччахьалкхенаш машаре цхьана яхара тIехьа ба. Цунна дола масалаш тоъал долаш да. СССР-о предложени йоалайир герз Iодиллара йола дерригдунен конференци гулъе, дунен халкъашта юкъерча отношенешта низ юкъебоалабергдоаца дерригдунен договор де, аьнна. СССР-и Варшавски Договорага болча союзникашеи 1976 шера декабрь болалуш Европа юкъарча совещане дакъа лоацаш мел хиннарашка предложени елар цхьанне шоллагIчоа духьала ядерни герз хьалхагIа доаккхаргдац аьнна договор де. Хьаьта вIалла а кIал лард нолаш дац, малхбузехьа дувцаш дола СССР-о оборонана эшачул дуккагIа герз леладу, герзашца кийчъялара кхычарел тIехъяла гIерт, яхилга. Советски кулгалхошта хетачох мехка оборони потенциал советски халкъа машаре вахар, ший союзникий кхерамзле толхае гIертилга соцадара тоъам болаш хила еза.

«Советски Союзера экономика, Iилма, техника, — аьлар дукха ха йоацаш КПСС ЦК Политбюро члена, СССР оборона министра Советски Союза Маршала Д. Ф. Устинова, — хIанз латт кастта машареи социализмаи моастагIаша пайда эца лерхIача герза моллагIа тайпа хьаде йиш йолча боарам тIа. Бакъда Советски правительства цкъа аьнна Iийнадац тIема - технически даькъе яхь лелаяра наькъагIа даха безам болаш дац тхо. Из машара гIулакха кхераме никъ ба. Советски Союзо Америка ВIашагIкхийттача Штаташка, НАТО кхыча мехкашка чIоагIеи тIагIерттии дIавовх дерригаш а стратегически герзий керда тайпаши системаши хьа ца кхоллаши хьа ца еш Iергда вай». Герзашца кийчлулга сихдара кхы цхьаькха гIа ца баккхийтареи дукха нах хIалакбу керда герз хьа ца дайтареи духьа Советски Союзо предложени йоалаяьй нейтронни боеприпасаш хьаелга массане а соцаде аьнна.

Советски Союзо лерргIа чакх а яьхай, хIаьта чакх а йоах машарера эрахьара политика. Цун Герзашцара Низаша ший еррига историе чухь кхыча халкъашта духьала цIакхa къалхагIа тур айдаьдац. Советски Эскаран ТIема-Форда Флотаи шоай декхар гу Варшавски Договора мехкий эскарашца цхьана социализма карагIдаьнна сийлахь - доккхий хIамаш тешшаме лорадарахи массане а юкъарча машара чIоагIле а хинна дIаоттарахи.

(АПН).

Ленински рота

Ленина орден лелаю Ленинградски тIема округ. Революце штаб — Смольный — лораеш хиннача эггара хьалхарча часовойшкара хьадоагIа 4-гIча рота Сийдола цIе эскархо В. И. Ленин хиннача Краснознаменни тIема даькъа истори. Из дакъа вIашагIделлад контрреволюцеца тIом лоаттабаьча бирсача хана. Подразделеней керттера низ боарам боацаш революце гIулакха мутIахьа бола болхлой-путиловцаши латышски цIе стрелокаши хиннаб. Советски Iаьдал бахьан долаш къовсам лоаттабеча личнн составо майрали къонахчали гойтарах из дакъа ЦИК-а Сийлен революционни ЦIе Байракх енна хиннад.

БIухой вахаре Iалаьмате боккхача лоархIаме событи хиннай 1923 шера хинна 4-ча рота личнн состава торжественни заседани. Цига къахьегамхой сийлахь - воккха баьчча В. И. Ленин Сийдола цIе эскархочалла хержав.

Цу хана денз ах бIаь шу совгIа ха дIаяхай. Рота бIухоша боча лора а ю еба а ю шоай даькъа революционни тIемеи традицеш. Цар доккхал ду шоашца цхьана строе — Коммунистически партии дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхеи хьаяь вола Владимир Ильич Ленин хиларах.

Ленински рота личнн состав Ленинграде экскурсе я. Цу даькъа эггара хьалхарча бIухоех вола цаI, Зимни йоаккхаш дакъа лаьцар, «Кировский завод» яхача производственни объединене къаьнагIа барех болхло, коммунист В. В. Васильев исторически Дворцови майдан тIа салташцеи сержанташцеи къамаьл деш ва.

С. СМОЛЬСКЕИ
М. БЛОХИНЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Эпсара совгIаташ

Москвера Злата Прагагеи Дальни Востокерча Порт-Артурагеи кхаччалца бар Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка коммуниста Мурейко Григорий Никифоровича баь тIема никъ. ХIанз Ленина орден лелаеча «Грознефть» яхача производственни объединене технологически транспортеи спецтехникаи Старогрозненски управлене материально-технически Iалашои инженер ва тIема ветеран, отставкера подполковник Г. Н. Мурейко.

Григорий Никифоровича эггара хьалхара тIом бир 1941 шера 28 декабре, фашистски полчищаш вай Даьхен столицана — Москвана тIаккхача гIийртача хана.

Хала чов хинна ше воллашехьа а, кхо кIира даьннача тIехьагIа тIехкарашка лейла Iочу а ухаш, малхбузенгахьа гIа боахаш водар сибирякий 46-ча Къаьсттача коммунистически бригадана юкъе хиннача рота политрук Подмосковья аренашка гIолла гIа боахаш, Кривой Рог, Новоукраинка, румынски лаьтташ, болгарски чехословацкии юрташи городаши мукъа а йоахаш.

Подмосковье фашистех мукъайоаккхаш баьча тIемах цIеча Седкъа ордени «Москва лораярах» яха медали елар эпсара. Кривой Рог хьайоаккхача дакъа лацарах «За отвагу» яха медаль, фашистий Ясco-Кишиневски группировка йохаеш баьча тIем тIа — «За боевые заслуги» яха медаль, Прагера немций лелхабарах — «II степена Дай-мехка тIема» ордеи.

Цхьабакъда Григорий Никифоровича тIема никъ цига а чакхбалац. Цу хана Мурейко Григорий юкъе хинна 7-гIа механизировании корпус, малхбоалехьа дIа а хьожайнйя, цига чIоагIа гIордаьккха дувцаш хинна японски милитаристий Квантунски эскарах латаш хул. МоастагIчоа йоагIарг ма йий аьнна дага ца хиннача Доккхача Хингана гIомара атагIенашка гIолла йолхаш яр советски Т-34.

1971 шера Москве СССР Герзашцарча Низий Центральни музее хиннача конференце дакъа лаьцар подполковника Мурейкас. Из цига Iовехаш дайтача каьхата тIа йоахар: «Веза ковкъост Мурейко Г. Н.! ТIема ветераний Советски комитетои СССР Герзашцарча Низий Центральни музеерча тIема-исторически обществаи хьех хьо «Ленина орден, II степена Суворова орден лелаю 7-гIа механизировании Новоукраински хинганск Краснознаменни корпус — Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка» яхаш гема а йолаш хьаелачача конференце дакъа лаца».

Рота политрукагара политически дешашта йоккхача тIема соединене командира заместителага кхаччалца никъ баьб тIом хьале мехкдаьттахо хиннача Мурейко Григорий Никифоровича, хIаьта цун накха сийрдабаьккхаб барайтта правительственни совгIато, цу даькъе «Болгари мукъаяккхарах» яхача болгарски медало а «Хьинаре къахьегарах. В. И. Ленин ваь 100 шу дизар белгалдоаккхаш» яхача медало а.

Вахаш ха яьккхача саго ший когаметта дIаотта нах юхебитабеза. ХIаьта Григорий Никифоровича уж бита а битаб. ВоI— Леонид инженер-конструктор — мехкдаьтта промышленноста контрольно-бустама прибораш дагалувцаш ва, виIай воI — Андрюша, цигга, Москве, цхьан хана ший даьдас фашистех лораяьча юкъерча школа 2-ча классе деша вагIа. Мехкараша — Ольгас а Ларисас а иштта лакхера образовани яьккхай.

Григорий Никифорович веча чIоагIа хьашт волаш хьаша ва Советски Эскара тIемахой хила кийчлуча кагирхой сайренашка, пионераши школьникаши болча. Цига царна дувц цо шийна дагадоагIараш, тIема говзал Iомае новкъостал ду допризывникашта.

А. ТИЩЕНКО,

Дай сийлен гIулакххашта тешаме болаш

60 шу хьалхагIа, 1918 шера, деррига революционни низаш оарцагIдаха доладаьд социалистически Дай-мохк лорабе. 23 февраля ди вай Даьхен историена юкъедена ЦIе Эскар хьадаь ди санна.

Даьн тIадувхеи доацаш, герза кхоачам эсала болаш хинна из турпал сайна лийтад кIайгвардейцаштеи интервенташтеи духьала, хIаьта низаш цхьатара ца хиннача цу къовсаме кот а даьннад.

ДIадоладеннад маьрша денош. Герзах товлуши чIоагIлуши хьаденад ЦIе Эскар. ДIабодабеннаб Сийлахь - боккха Дай-мехка тIом, хIаьта цига а фашистски Германи гора оттаяьй ЦIеча Эскара тIемахоша.

Тахан мах баь варгвоацаш боккхача лоархIаме да Дай-мехка тIем тIара гIулакххаш бIаргадайнарийи цига дакъа лаьцарийи хIара дийна тешал, хIара дош, советски сага низи цIена дог-уйлеи, къонахчал а турпала гIулакххаш а белгалдаьха хIара документ.

Маьршача хана хьалххийнача бIарччача поахала чIоагIа ма эший шийна хьаIомаде доккхий, цецвоаккхаш дола гIулакхаш.

Цудухьа да, масала, тахан вай боккхагIболча полководций, политически общественни деятелий, тIем тIеи къахьегамеи бIаргадайта шоай денале гIулакхаш вай Даьхен деррига халкъа карагIдийнарий историена юкъедахача тIемахой мемуараш сел чIоагIа могаеш хилар. Фронте лаьттараша вай къонача поахала дувц граждански тIем тIа денал чIоагIденна, Дай-мехка тIема шерашка котало яьккха вай Советски Эскар хьахиларах.

ТIема ветераний секци вIашагIъеллай город Грозне. Цо бахача наха юкъе бокха тIема-патриотически болх бу, къаьстта а кагирхошта юкъе. ТIема ветеранаша Советски Эскара дIахьача ханах шоашта дагадоагIараш, хIанз маьршача хана, из технически кийчдарах ховраш дувцаш къамаьлаш ду города предприятешка, школашка, дешара заведенешка. «Зарница» яха тIема ловзар хул республике. Активисташа лекцеш еш, докладаш ю, тIема-теоретически конференцешка дакъа лоац, шоай декхар лоархI цар. Советски Эскара мугIарашка гIулакх де болха призывникаш накъабоахача боагIилга, шоашта дагадоагIараш дувц республикански кепайоазон тIа, радиочун телевиденеи гIолла.

Уж ба эпсараши салтийи, старшинаш а сержанташ а нн. Попков, Абалова, Казаченко, Сулимов, Попов, Воронин, Бадюков, Тарала, Халухаев Хьасан, Шаипов Iийса, дуккха кхыбараш.

Грозне ерригача районни военни комиссариаташка вIашагIъеххай эпсарий состава гIо дара комитеташ. Цу комитетий членаш ба эпсараш-фронтовикаш, запасереи отставкереи эпсараш.

Заводской районни военни комиссариятерча царех цхьаи комитета хьакъехьа дар са дувца безам бар а.

ГIо деча комитете 35 совгIа член ва. Цхьаккха мероприяти чакхъяккхац царгахьара новкъостал доацаш. Советски Эскаре гIулакх де болха призывникаш кийчбеш тIема гIулакхаш Iомаду пункташ я предприятешкеи заводашкеи вIашагIъехка. Комитета членаш каст-каста хул цига зембоахараш санна а ца хулаш, военни занятеш чакхйоахача хьинаре гIо деш.

КПСС XXV съезда указанешца хьалхле а лелаеш, масса ва а тIема гIулакх де декхарийла хиларах долча законо дIадехараш кхоачаш а деш, комитето тIема гIулакхий юхьигаш хьехаш чIоагIа болх бу профессионально - техническ училищашка, школашка халкъа образоване органашца, комсомолаца, ДОСААФ организацеца, кхыча общественни организацешца цхьана.

Советски Эскаре гIулакх де болха призывникаш гулбеча хана призывной пункте хул комитета членаш. Цига цар хургболча тIемахошта дувц шоаш тIема гIулакх мишта даьл, Советски Эскаро яьхача турпалча коталонех, тIема гIулакх тешаме дергда аьнна дув баарах.

Кагирхошта юкъе чIоагIа пайдане болх бу запасерча полковника нов. Гаврикова. Каст-каста хул из района школашкеи профтехучилищашкеи. «Эшадергдоацари легендарнии», «Даьхе лораеш латт Советски Герзашцара Низаш», «Советски халкъа карагIдаьнна цIаккха лергдоаца гIулакх» яхача темаех лаьца каст-каста лекцеш еш, докладаш ю запасерча эпсара нов. Каргина ацетонови завода коллективе.

Могабеш дуккха дувца хIамаш да комитета кхыча членех а, масала, нн. Кузнецовах, Перевезенцевах, Степановах, Котляцкех, Чумаковах. Уж ба баха нах, пионераш, комсомольцаш Советски Союза Турпалашца, Социалистически Къахьегама Турпалашца, Грозненски гарнизона тIемахошца, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеранашца вIашагIкхетилга вIаштIехьдоахараш. Цига яьмаьлаш дераша дувц вай Эскар хьа мишта хиннад, моастагIашца лоаттабаьча къовсаме цо мел коталонаш яьхай.

Комитета членаша доккха новкъостал ду тIема сийлен музеяши уголокаши яхкара, «Даьхе бахьан долаш лийтаб уж» яха стенд вIашагIйоллара, цхьана тIем тIа хиннараш вIашагIтохара, дуккхача кхыча гIулакхашта.

Я. НОВИКОВ,
заводской военкомата эпсарий комитета председатель.

МОАРШАЛ ДА ШУГА, ДОТТАГIИЙ!

Албогачиев МурцIалий Хаматхан Назрановски районни юртбоахама управлене керттера агроном ва. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема доакъашхо, запаса гварде воккхагIвола сержант 1941 шера сентябре денз 1946 шера май бетта кхаччалца Эскаре хиннав, цу даькъе 1943 шера декабре кхаччалца Ленинградски блокаде а хулаш. Цунна еннай «За оборону Ленинграда», «За отвагу» яха медалаш, тIехьагIа, къахьегама фронте — «Знак Почета» яха ши орден, медалаш. Цунна дош лу редакце.

ТIема шераш дицлургдоацаш чудийшад адамий дегашка. Вай боккхача мехка цхьаккха дезал бац тIемо да е воша ца къоаставеш, дагара яргйоацa гIайгIа тIа ца яхьаш. Ше-ше хинначара тIема Iазап халагIа хилча санна хет хIаранена. Из бехке а дац, хIана аьлча тIем тIа цхьаннахьа а хинна ац атта. ТIом — тIом ба.

Цхьабакъда Ленинградски фронте хиннача тIемахошта къаьстта дагадоалларгда мотт сона шоашта хьалхашка лаьтта сурт. ТIемахошца цхьана сангараш йоахаш, тэнкашта духьала чIоагIаленаш кийчъеш, тIом бе безача хана герз бе а делле тIемахой хулаш лаьттар Турпалча города нах. Моцал, шелал, кхерам — цхьаккха а хало яц цу дуккхача блокада деношка Ленинградски фронте а городе а хиннача наха ца ловш, царна тIа ца отташ. Йоазонхочо Чаковский Александра яздаьд цу ханах лаьца «Блокада» яха книжка. Из довзаш да берригача мехка.

Со Ленинградски фронте нийсвелар 1942 шера май бетта, 25-ча гвардейски Шеча байракха авиационни истребительни полкаца. Тхо латтар Пушкино яхача моттиге, Ленинграда юххе. Тхо, авиатехникаш, моастагIий доазон тIа аха а царца, летчикаш санна, хIара дийнахьа сигала тIом бе а беzаш дацар. Цхьабакъда самолетий технически хьал, масса за уж тIема кийча хулийтилга тха декхар дар.

Боккхача теркамца кийчйора оаха уж, хIаьта мел бехктоккхаме гIулакх из да — дувца а мича деза, ВIалла ца соцаш деча довна юкъе бора из болх дуккхагIйолча хана. Цхьа дезал санна вIашагIхьерчар юкъера доттагIал халонаша чIоагIдаь тха полкацара нах: летчик Анатолий Иванович Большаков, воккхагIвола авиатехник Николай Иванович Живаго, тха командир Валентин Григорьевич Смирнов, дуккха кхыбола тIемахой.

КIезига нийслацар герз бе долла дезаш моттигаш, Iоажала бIарахьежаш йола минуташ. Цига кхы а къаьгагIа гора советски наьха денал, майрал, турпалал.

Дукха нах дIабихьаб тIемо: салтий, къоаной, кхалнах, бераш... Цу шерий эггара халагIдола дукъ вай халкъа качдера. Цудухьа Коммунистически парте, вай правительства кIаьд ца луш къахьег дунен халкъашта юкъера тIема кхерам дIабаккхара.

Вай машаре болх беш доахк хIанз. Цхьан хана хинна тIемахой ба «Назрановский» совхоза болхлой Гелисханов Заудин, Горчханов Султан, «Экажевский» совхозера коартолаш кхеер Балаев Гирихан, АМООС управлене бухгалтер Экажев Шарип, ОСВОД болхло летчик хинна Оздоев Мурад, итташ, итташ кхыбараш. Фашисташцарча тIем тIа орденаши медалаши яьхача цар тахан машара фронте а доах правительственни совгIаташ, хIета санна тешаме дIахьу шоашта тIадилла гIулакх.

Тахан, сийлахьча Советски Эскара 60 шу дузача дезача дийнахьа, са безам ба газета оагIош тIара царга а, ужжамоча дуккхачарга а моаршал кхайкаде, уж могаш-маьрша хилар сайна ловлга ала.

Х. АЛБОГАЧИЕВ.

ТIЕМ ТIА САННА КЪАХЬЕГАМЕ А

Кхуваш воагIача хана денз дагара дIайоалаш яцар сона бIухо хилара уйла, — яхаш дувц Грозненски автотранспортни предприяте экскаваторщика Сарамецкий Анатолий Алексеевича. — 1939 шера Орджоникидзевски тIема-пехотни училище деша а хайна кхоачашхилар дагалаьттар. Бакъда тийшача балхал фашистски гIаьрахоша вай Даьхенца къиза тIом хьоабир.

ТIом хьайнача шоллагIча дийнахьа майкопски тIема лагерашка хинна курсанташ Iаьржача форда йисте бахийтар. МоастагIчунна духьала отта сагота вар хIаравар.

Бокъонца болча тIем тIа А. А. Сарамецкий нийсвалар Сталинграда гаьна йоаццача Сальски аренашка. Мел эшача техникаца, герзашца Iалашбаь фашисташ дорхбенна латаш бар.

— Цига тха рота денал долаш, майра латарах, дукха фашистски гIаьрахой оаха хIалакбарах дуккхачарна орденаши медалаши елар, хIаьта сона елар «За отвагу» яха медаль, — дувц цо. — Цига човнаш яь госпитале вига ши бутт совгIа ха яьккхар. Цул тIехьагIа инарал -майор Севастьянов кертe латтача 267 дивизе хьожийр. Темрюк яха город фашисташкара хьаьккхачул тIехьагIа тха дивизех Темрюкски аьнна цIи тиллар. ЧIоагIа халеи къизеи тIемаш деш цхьанненa тIехьа шоллагIъяр йоаккхаш хьаьхар городаш Анапа, Житомир, Киев, итташ станицаши, юрташи. Цу тIемашка дакъа лацарах «За отвагу» яха шоллагIа медаль елар сона.

— Кубане шоаш дIалаьца моттигаш хьа ца хецара чIоагIа тIом беш бар фашисташ. Iай дар из. 30—40 градус шелал эттар. Станица Анастасиевски фашисташка яр. ФуннагIа даь из станица хьаяккха аьнна задани елар 267 дивизе командоване массехк ротана. Царех цхьанеца со а вар. Гуш фашисташ а боацандаь тоттадена чудахар станице. Шелал лоа ца луш часовойш а тIехьа бахача наьха цIеношка чубаха хиннабар моастагIий. Шоай герз а тIехьа станице хиннарех дукхагIбараш кара а боалабеш станица хьалаьцар оаха.—ТIом беча хана хьона дукхача хана дагалаттаргйолаш нийсъенна моттиг малагIа яр? — хаьттар аз Анатолий Алексеевичага. — Уж тайпа моттигаш дукха нийсъелар сона. Царна юкъе а къаьстта белгала йолча цхьаннех - шиннех дувцаргда аз. Польша фашистех мукъайоаккхаш дар тхо. ЧIоагIа хала тIемаш дар цига лаьттараш. Цу хана ший тайпара хала задани елар сонеи соцарча кхы виъ бIухочоаи. ТIом латтача юххе дIатIа а даха, цигарча цхьан подвальни помещене бIухой дегаш ураоттадара дола массехк концерт лулга тIадожадир тхона. Музыкальни инструменташ а ийца текхаш тIадахар тхо, тIом латтача юхьига музыка лекхаш, стихаш ешаш, иллеш оалаш иттех концерт делар оаха. ХIара концерте хулар тIема хьалхарча юхьига тIара цхьан юкъа тIехьашка валийта 15—20 бIухо. Из задани оаха толамца кхоачашъярах тхона пхеннена елар «За отвагу» яха медаль.

— Мичахьа кхаччалца тIом беш хилар хьо? — хаьттар аз Сарамецкий Анатолий Алексеевичага.

—Кавказера ваьнна Берлине кхаччалца тIом беш хилар со. Укхаза сона цIаккха дагара яргйоацаш цхьа моттиг нийсъелар. Пражски операци чакхйоаккхаш дар тхо 1945 шера май бетта. Советски эскара кара а ца боагIаш фуннагIа даь американскичох дIаккхета гIерташ бар немецки инарал керте лаьтта фашисташ. Бакъда цох хIама хилийтанзар оаха. Из операци чакхйоаккхача хана денал гойтарах сона елар ЦIеча Седкъа орден.

Эскаре гIулакх даь а ваьнна 1946 шера Грозне кхаьчача Сарамецкий Анатолий дукха хьем ца беш спецСМУ-7 слесаралла балха вахар. цул тIехьагIа из вахийтар УМС автослесаралла. Укх тIеххьарча пхе шера экскаваторщик волаш къахьегаш ва из Нохч-ГIалгIай транспортни управленена чуйоагIача Грозненски автотранспортни предприяте. Ше болх беш мел хиннача моттиге дика кайоалаш, социалистически яхье хьалхалаташ хьавенав из. ИттлагIча пятилетка хьалхарча шин шера задани соахка 7-ча ноябрга кхоачашйир цо. ХIаьта пятилетка кхаь шера задани СССР керда Конституци тIайийца шу дузача денга кхоачашъе дош деннад Анатолий Алексеевича.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Иштта гIулакх ду вай мехкахоша

ШИЙ ДЕКХАР ЦIЕНА КХОАЧАШДУ

ШоллагIа шу мара дац ТIой-Юртарча Яндиев Iумара воI Махьмад-Саlид эскаре гIулакх де волавенна. Цу лоаццача хана цунна кхийннад сержанта звани яккха а щийна тIадилла гIулакх тешаме кхоачашду тIах аьнна вола зIамига саг санна ше дIавовзийта а.

Даьхено шийна хьалхашка отадаь декхар цо доагIача бесса кхоачашдарех Махьмад-Саlида массехказа баркал кхайкадаьд даькъа командоване, хIаьта даи нанеи долча салаIа цIоакийтав.

Яндиев Махьмад-Саlид тIема а политически а кийчон отличник ва.

Дукха ха йоацаш цIа а вена шоай юрта ха йоаккхаш хилар дегIа низ чубенна, сакхетам лакхбенна вола зIамига саг. Цох доккхал деш бар гаргара нах, юртахой.

СУРТА ТIА: сержант Яндиев Махьмад-Саlид.

ДИКАГIБАРЕХ ЦАI

Грозненски гарнизоне гIулакх деш ва нохчий зIамига саг Минбулатов Самайл.

Отделене командир ва рядовой Минбулатов. ВЛКСМ XVIII-ча съезда сийленца накъабахара подразделене бIухоша лаьрхIад: «ВЛКСМ 18-ча съезда — 18 къахьегама кIира» — аьннача девизагIа эскарера гIулакх дIадахьа. Цу яхье дика толамаш доахаш хьайоагIа Минбулатов Самайла кулгалду отделени. Укх деношка ВЛКСМ мугIарашка эттав тIемеи политически кийчон отличник Минбулатов Самайл.

Р. АЗИТОВ.
СУРТА ТIА: С. Минбулатов.
Автора сурт.

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ ВА

ЗIамагIа вола сержант Шибилов Хамарзий Джамарза Советски Эскаре гIулакх де тIахьийхар 1976 шера май бетта.

Эггара хьалхарча деношка денз эхь-эздел, сабар долаш, хьалхашка латта декхар кхоачашдара бIубенна оарцагIвоалаш хиларца новкъосташта санна командирашта а везавелар из. Денгара денга ший говзал лакхъеш, шаьръеш, ший тIема знанеш кIоаргъеш хьавоагIа Джамарза.

Массадолча хIаман духтIавала гIерташ хиларах, герзи техникеи сиха караерзае карагIдаларах, тIема Уставо ма-яххара декхар чакхдоаккхаш хиларах цIава отпуск а елар цунна, 10 совгIа баркал а кхайкадаьд. Иштта тешшаме салте хиннав Долакха-Юртарча Шибилов Хамарзий Джамарзах.

СУРТА ТIА: зIамагIвола сержант Шибилов Джамарза.

И. ПЛИЕВА сурт.

КОТАЛОНИЙ НАЬКЪАГIА

Ираз хилийтара

IуйрIйна сатоссача хана хьалгIоттилга дукххача шерашкара оамал я Арсентьев Петр Георгиевича. Кийчвала дукха хьелац из. Октябрьски яхача поселка улицашка гIолла борал сих ца деш, кIезиг-дукха астагIа а теIаш балха водаш хул ветеран. Болх гаьна бац. Поселкови котельне кочегар ва Петр Георгиевич. Смена хьанйцачул тIехьагIа, эшаш дола хIама журнала тIа дIа а яздий, тIаккха гIар-тата айдаь болх беча, яьшта юхе гIолла хьал-Iай волалу из.

ТIом болабаларах хоам баьча хана Ставрополья цхьан районерча «Красный казак» яхача колхоза кхашка къахьегаш вар Петр Георгиевич. Цу хьакъехьа шийна ма-хеззинге а, кхы цхьаккха а уйла ца еш цо лаьрхIар: военкомате а ваха ший лоIамах эскаре воаккхилга деха. Ха дIайодар. ШоллагIча шера август бетта мара кхоачашхиланзар цун уйла. Из дIанйцар 337 дивизе 889 артиллерийски полке. Говра-ворда делар цунга. Ца деш фу дар. Передовой йолча снарядаш дIаккхухьар, салташта кхача ийце водар. ХIаьта фронте-м дукха хIама ма-дарий сихха, ший ханнахьа дIакхоачаданза даргдоацаш. Бакъда, цIаккха а дагара далацар цунна моастагIчоа юхьа дукхьала этта латилга..

Из уйла кхоачаш а хилар. 1943 шера I феврале стрелковн полка пулеметчика гIонча хилар цох. Цу хана къонача пулеметчика хацар хIанз цIи хезача легендарни «ЗIамигача лаьттан тIа» моастагIашта дукхьала тIом беш ше хургва, аьнна.

1943 шера 7 феврале бийсана Геленджикера десантаца Iобессар уж цу хана довзаш доацача ЗIамигача лаьттан тIа, ма-даггара моастагIчо дов дешше а.

ТIом дIаболабелар. Снарядий гIарт-татана юкъе, хаддаьза лелхача минай, вIаши тIалеххача, пхорчий кIура юкъе вIашагIъийнадар дин бийсеи. Цу юкъе вар мугIарера салте Арсентьев Петр а.

ТIом бикъбеннача хана Ленински комсомола мугIарашка эттар из. Комсомольски билет хьа а йица передовой йолча хьавоагIаш чов йир цунна. ТIом беча моттиге хьаккхьачача хайра Петра ший новкъост пулеметчик вийнилга. Чов хинна йоллаше а тIом беш хилар из моастагIашта дукхьала.

Госпитале кхетамчу вера къона пулеметчик. Дарба дича кхы хIама а ца хинна лораша цIаваийтар из. Ше ваьча юрта юхавера бIухо. Ветеринарни фельдшераш кийчбеча курсашка деша эттар. Цхьабакъда, уж чакхъяха вIаштIехьдаланзар цун. Човнаш юха даьр а енна дарба де госпитале Iовижар...

1949 шера вай республикерча № 1 йолча шурий совхозе ваха воагIа Петр Георгиевич. ХьалхагIа тайп-тайпара балхаш деш хилар из цига, хIаьта 1952 шера курсаш чакхъяьхачул тIехьагIа комбайна ко бе деллар. Духхьашха атта дацар. Комбайнеоа говзал йизза караерзае цунна гIо дир балха йоккха опыт йолча новкъосташа Яковлев Федор Ивановича, Воробьев Никифор Савельевича, кхычар.

1970 шерага кхаччалца комбайна тIа болх бир Петр Георгиевича. БIаьш гектараш тIара ялат чуийцар цо, бIаьш тоннаш ялат аьрдар.

Цхьабакъда, цу хана денз дикка ха дIаяха яле а, юха лазар хьедеш яр тIема ханара човнаш. Машина лехка тIехьтIехьагIа халагIа хулар. Цудухьа, шийнааттагIа хетандаь вахар из кочегаралла балха. ХIанз бархIлагIа шу да цо котельне болх бу. ХIаьта а ялат чуэцара балхаш сихденача хана, комбайна тIа вагIаш го йиш я Петр Георгиевич.

В. ПЕТРОВ.

Коммунистически батальона бIухой

Бирса, уизаре бийса. Алано сийрдайоах сигале. Мехкдаьтта доаг. Дийнахьа санна сийрда я бийсанна. Дийнахьа кIуро къайлаяьккха я город, хIама бIаргагац. ТIом лаьттача хана ишта яр вай город Грозный.

Города тIакхача гIерташ ший хур-могар дора немецко-фашистски бIуво. Цу хана областной партийни организаци города оборона комитетен инициативагIа вIашагIъеллар ударни отряд. Городе гIолла бIарг кхоабаш лелар цун бIухой. Цо лорайора заводаш, предприятеш, машиннаькъа узел, Шолжах техка тIаьш. Коммунистически батальон оалар цу отрядах. Цун личпи составаца бар болхлой, инженераш, техникаш, педагогаш, гIишлонхой, машиннаькъахой. Уж бар халкъа ополченеш вIашагIйохка аьнна Коммунистически парте баь тIахьехам хьахезача фашисташца къовсам лоаттабе аьнна гIайтта нах.

Батальон вIашагIъеллар 1942 шера сентябре, хIаьта цул тIехьагIа бутт баьлча, лакхера Iодайтача приказагIа, Закавказски фронта советски бIун Къилбаседа группах дIатехар из. Батальона денна приказ дар, Грозный лорае а, нагахьа санна тIехьашка яла езаш хуле, лоамашка хьалчу а яха, цигара дIахо моастагIчунца къовсам лоаттабе а аьнна.

Ховш ма-дарра, цхьаккха фашист тIавитанзар Нохч-ГIалгIай столица территорена. Советски бIу моастагIа оаташ тIаболабеннача хана, из батальон дIа-юха а йийкъа, цун бIухой тIом беш долча эскарах дIатехар.

Итташ шераш дIадаьннад цу хана денз. Цу ханарча архивашка, документашка, фотографешка хьежаш вагIаш цу батальона дукххача довкъашхой кхел мишта хиннай хайра сона, царца вIашагIкхета аьттув баьлар са: эггара хьалха сох кхийттар батальона комиссар Иван Иванович Дедков, цул тIехьагIа бIаргавайра сона батальона бIухо Эдуард Клодт. Из хIанз Ленина цIерагIча ГНПЗ электромонтералла болх беш ва. Хьалхарча юхьига дукха хIамаш цар дийцар сона. Цул тIехьагIа массане а цхьана вIашагIкхета лаьрхIар оаха батальона командир хинна Корецкий Антон Антонович волча. Цу хана «Грозвино» треста директоралла болх беш вар из. Цун кабинете Iохайша дагIар тхо вIашагIкхета лаьрхIа вож новкъостий хьабахкарга хьежаш. Цар сога хьахьекхар 1943 шера 2 апреле «Грозненский рабочий» яхача газета тIа кепатеха арадаьнна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Укчз. Цу тIа батальонаца хиннача 45 сага вай республика правительства Сийлен грамоташ яларах хоам бора.

Цу вIашагIкхетаре хьабахка безаш хинараш ца говш хьагулбелар. Эггара хьалха чуваьлар Дементьевский Василий Николаевич, машиннаькъа тIа болх беш хинна инженер.

— Вовзий доана? — хьаьттар цо командирагеи комиссарагеи. — ВоккхагIвола сержант Дементьевский! Взвода командира помощник вар со. Сийлен грамотеи ший доттагIашца дахкхийта сурти дахьаш венав Николай Васильевич. Е латтар со ва, хIаьта сона юххе латтар — Исай Телепин. Из а ва хIанз инженер, Ростов-на-Дону болх беш.

Дементьевске дуиц, хIанз однополчанаш вIашагIкхийттача Дзержинске цIерагIча улицагIарча здане чу хьайора лелха хIама чу а ювтташ моастагIчун танкашта етта шушаш яхаш. Цу тайпара йиъ шуша луш хиннай хIара бIухочоа. Батальонага иштта огнеметаш а хиннай.

Къамаьл цхьан юкъа юкъагIдоал Лепий Виктор хьачу а ваьле. КIирвенна цунна бIарахьеж комиссари командири. Сов къона ва! Ма товра ер а бIухо хиннавале?

— Даьра хиннав. Ер да хьона сурт. Цу хана 16 шу даьнна вар со, — йоах Лепе. Со моргаш кIезига бацар! ДОТ-аш лораеш, городе гIолла бIарг локкхаш дар тхо.

ХIаьта батальона дIа-юха йийкъача хана эскаре вахав из. Ленинграде хи кIал гIолла нек де Iомалуча отрядаца хиннав, цул тIехьагIа Iаьржача форда флоте гIулакх даьд. ГIулакх даь чакхваьлча Грозне юхавенав. ХьалхагIа техникуми цул тIехьагIа институти йистеяьккхай. Инженера диплом хьанйцай.

Комиссара дувц, бIухоша шпионаши диверсанташи мишта лувцар. Къамаьла юкъеэккх Эдуард Клодт.

— ТIаь юххе оаха цаI лаьца дагадоагIий хьона? — хетт цо.

— Мишта дагIац из, — йоах комиссара. — Цхьан убежища чу нийсвеннавар шоана из, тIаккха из «бароновски» тIаьгахьа дIа а велда. Шолжа чу тоссавеннав дехьа эккха дагахьа, тIаккха оаш из циггача лаьцав. Къилбаседен группа командующе цу ханне а аьннадар сога: «Шоай бIухошка доккха баркал дIалелахь. ЛоархIаме «оалхазар» да цар лаьцарI».

Батальоне кIезига бацар мехкарий а. ХIанз тхо вIашагIкхийттача ера Полина Дмитриевна Стрельникова. МаIача нахаца цхьана город лораеш хиннаб кхалнах а. Полина Дмитриевна хIанз республикански радио диктор я. Из а къамаьла юкъейоагIа, цу хана шоашца хиннача дуккхача мехкарий цIераш йоах цо.

— Цу хана цар хинна ерриге даьгахьара тайпан цIераш дагайоагIа сона. ДIаязъе: Вера Бережнова, Клара Бурина, Клавдия Тимофеева. Ший тIема декхар кхоачашдеш йолча хана йийра Клава. Олимпиада а яр тхоца. ХIанз цун тайпан цIи Дробязко я.

Шоашта тIадехка тIема декхараш кхоачашдеш боабаь батальонацара шоай тIема новкъостий дагабехар вIашагIкхийттараша. Уж бар комсомольски активисташ П. Жуков, П. Пономарев.

Гучадаьлар, батальонаца машиннаькъахой а кIезига ца хинна хилар: машиниста помощникаш Катаков Григорийи Лисовский Владичири, вагонни депора токарь Шемонаев Иван, цу депора болхло Глинка Андрей.

Массане цIераш-м, бакъдар аьлча, яьха а варгвац. 500 совгIа коммунисташ, комсомольцаш, парте боаца Даьхен тешаме патриоташ бар уж.

Ер я И. П. Шемонаевна енна характеристика. Цунна кулг яздаьр батальона командир майор Корецкий ва.

«БIухо Шемонаев Иван Павлович батальон вIашагIъеллача хьалхарча дийнахьа денз цунца ва отделене командира заместитель а цул тIехьагIа отделене командир а волаш. ТIехдика дешаш, дисциплина йолаш ва. Шийна карарчаргара доагIар дизза хьадех. Из командир а волаш йола отделени, тIемеи политически кийчонга диллача, эггара дикагIа я. Политиках дика кхеташ, сабаре, тешаме ва.».

Цига уж вIашагIкхийттача хана денз 20 шу гаргга даьннад. ХIанз дийна вац командир А. Корецкий, комиссар И. Дедков. Цу батальонацара дукха бIухой хIанз а ба дийнен могаш-маьршеи болаш бахаш. Вай Даьхен сий айдар духьа хьалхагIа а санна къахьегаш ба уж.

С. ВОРОНИН.

СУРТАШ ТIА: П. Стрельниковаи Э. Клодти. 1942 шу.

РАЙОНА ИСТОРИ ГУЛЛУЧА

РЕПОРТАЖ

Ийс даьлча мара болалац музея болх, хIаьта а хьажа безам бараш хьалххехьа баьхкаб. Денгара денга дукхагIа хул цун хьаьций, дукхагIа гуллуш латт цига района истори а. ТIемеи къахьегамеи сийлен музей Мальсагов Хьажмоахий Тухана хьеллача хана «пайдана довца гIулакх» лерхIар цунах цхьабараща. Из дар 1974 шера. ХIанз ишта яхац.

Из мел боккха болх ба хайта ала мегаргда: Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа хинна районера нах лаха Мальсагов Тухан волалуча хана 24 саг тIаволаш список яр райвоенкомате, царех 15 гIалгIа а волаш. ХIаьта ше батальонни комиссар а волаш тIом баьча Тухана ховра уж дукха дукхагIа болга. Бакъда хьалаха безар уж нах, цар цIераш. Из доп цхьанне эца а ца оалаш ше хьатIайийцар Мальсагова.

Тахан 2500 гаргга сагах йола материалаш я музее. Цар сурташ, портреташ, орденаш, тIема деношкара а таханара а гIулакхаш дувнаш. ХIаьта Мальсагова ладувгIа безам бойташ дувц царех.

Зала юкъ скъалучча латт къаьна «Максим» яха пулемет. Аьрдехьарча пенаца доал дегIа лаккхал дилла ханал хьалха кIайеннача кхалсага портрет. Цун аьтта кулго хьахьувкх «ТIема дув» тIаязбаь, йоаржаяь каьхата лист. Аьрдиг айдаьд кертал лакхагIа, доаржадаь пIелгаш а долаш. Дерригача сибато яхаш санна хетт: гIовтта, къонгаш. Даьхе лорае моастагIчох. Уллув яздаьд: «Нана-вавь мохк кхайк!».

Цун тIахьаькама дола жоп санна пен лаьцца доахк тIемахой сурташ, цар сийлен гIулакхаш дувца каьхаташ, тIем тIара баркалаш, приказаш.

Безам а боагIаш ешалу цIи хезача турпалех, Серго Орджоникидзех, Гикало Николайх, Шерипов Асланбеках, Ахриев ГIапурах, Дьяков Александрах, партизаний командирах Яндиев ЗаIамех, кхычарех йола материалаш.

ХIанз а дог тохалу Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа шоай синош дIаденначарех, хIанз дийна барех яздаь цхьадола мугIараш, документаш дешача хана.

Фашисташа дIалаьцача лаьтта турпала гIулакхаш лелаьдаьча Д. Н. Медведева партизански отряда разведчиках Цороев Iаддалахи цун новкъостехи дувц А. Лукина — командира заместитела язъяьча статья тIа. «Сица низбараш» аьнна да отряда командиро царех яздаь цхьа книжка.

Доккхача сурташца хьахьекхай Шеча Майдан тIа хиннача Коталон параде хогашка Iоккхувсаш йола бохабаьча фашистий байракхаш.

«Веннав майрачар Iоажалах» — иштача дешашца долалу БурокIалхарча Умаров Илеза Хизарах, гварде лейтенантах дола мугIараш. Прибалтике 25 декабре 1944 шера турпалхочун Iоажалах кхелхав цIи хезача Панфилова цIерагIча гвардейски дивизецара пулеметни рота командир.

Музея материалашка бувц Ленинграда блокаде хинна Горчханов Дубахьажий Ахьмад, Дидигов Сотой Илези ТIахIири, тIемахой Талдыкин Леонид Федорович, Итазов Iисий Iадал - ВохIап, Советски Союза Турпалаш Половинкин Валентин Алексеевич, Нурадилов Ханпаша, летчик Юдин Вадим Иванович, командир Инаркаев Гихо, итташ, бIаьш кхыбараш.

ДегIа тIара зулам гIотт Ленинградски фронте хиннача Манкиев Аюпах дола мугIараш дийшача. Човнаш хиннача 15-ча дийнахьа госпитале гакхетамчу веннав снайпер. Эггара хьалха цо аьнна дешаш да шийна гIоага яьгIача эрсий медсестрайга: «Малав со кIалхарваьккхар?»

— Цхьа эрсий йоI.., — жоп деннад вокхо.

— Каьхат язде цунга согара, — дийхад тIемахочо. ЙоIо яздаьд каьхат.. Шийга. Иштта дIаи-хьаи каьхаташ а яздеш дIаяхай доарахо госпитале илла ха.

Юххера а, човнех бокъонца верзанза вола Манкиев Аюп воалавеш командоване Кавказе йойтача Лизас гучаяьккхай ший къайле: Аюп мишта кIалхарваьккхав. Цу хана денз цхьана дах уж шиъ.

ТIема хьалхарча юхьиге лаьттарех цаI хиннача турпалах Арсаноев Алсбика Махьмадах язду Шахов Николай Андреевича «Казахстанцаш — Брестски крепость лораяьраш» яхача книжка тIа «...танка духьал кхоссавелар Арсаноев. ХIара бе йоаллар вIашагIийихка гранатий связка. Техар танко пулемет, шоллагIа, кхоалагIа. Бакъда, Махьмад пхоно ца лоацача зоне кхьчавар. Цун керта тIа гIолла шокарч а етташ дIаухар пхорч.

Бронированни машина тIахьийдар кIанта. Ер юстара иккхар. Танко цIи йолайир. ТIаккха Арсаноев танка кIал иккхар. Уизара минут яр из. Ше латтача цхьан гусеница тIа кхеста го баьккхар танко. Бакъда Арсаноев цунна тIехьашкара гучаваьлар.

Башня юха а ерзаяь йоккха топ техар гитлеровцаша. Махьмад чIоагIа човхавир, лаьтта тIахьаьрцар цунна, бакъда из воханзар. ЦаI шоллагIчоа тIехьа гранатий связакш техар цо. Бронированни машинаш бикъа кIур болабелар...

Новкъосташа тIера каска хьаяьккхача, цун корта... лоа санна кIайбеннабар...».

А. А. Гречкос яздаьча «ТIема шераш» яхача книга тIа дувц 134-ча кавалерийски полка парторга, воккхагIволча лейтенанта Парагульгов Ахьмада денала, цар полках.

«Дицлургдоацаш хулар, — язду А. А. Гречкос, — моастагIчох мукъаяьхача юрташкарча наьха шоаш кIалхарбаьхачарца вIашагIкхетилга. Гитлеровски оккупаце халача деношка шоаш лораяь ЦIе байракх а йоаржаяь кавалеристашта дукхьала баьхкар Ново-Сергеевка яхача юртара ахархой. Вай тIемахошта цар хьадувцар фашистски захватчикаша лелаяьча оакхарий къизалах. Тхоах хIаране чIоагIо йора гоамача моастагIчоа из юхадекха. Из дув кхоачашбора тIом беча.

134-ча кавалерийски полка бIухоша Барвенково районе атаке чухаьхкача, гитлеровций мугIараш дехар. «Казакаш!» яхаш цIогIарч а хьекхаш, герзаш дIа а кхувсаш, удар уж».

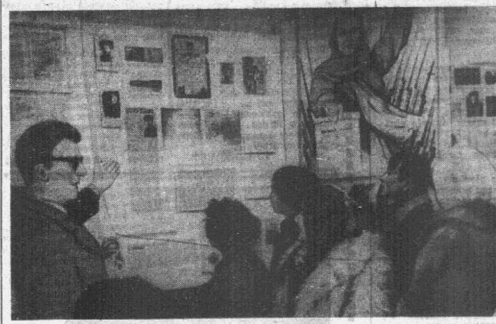
Даьхенца мел безам, мел денал хила деза ЦIе байракх яха доп дагадехалга хайча а хьалъолларгволаш моастагIа тIалатача метте, къайлагIа из лелаяьча нахага! Советски халкъеи цун Эскареи цIаккха а йохаргйоаца цхьоагIо хьагойт цо. Цу цхьоагIоно котдаьккхар вай турпала Эскар адамлен моастагIчох — фашизмах. Из ба Назранерча музея экспонатийи материалийи керттера чулоацам.

Ткъо миллион адам дIадихьад тIеххьарча тIемо советски халкъах. «Безаш тIом!» — йоах музеера аравоаллача, пена лаккхал диллача йиIий сурто. Цунца цхьана дег тIара баркал йоах таханара сийрда дуне вайна даьккхачарна.

Музее баьхкачарна тIемахой гIулакхаш дийце Iац цун заведующи. Цо района таханенах, къахьегама турпалех, производстве хьалхалаттарех дувц.

Цунца цхьана лаьгIбалийтац музея керда экспонаташ гулъяра болх. Мальсагов Тухана каьхаташ ухийт СибарегIе, Прибалтике, Украние, Белоруссе, социалистически мехкашка...

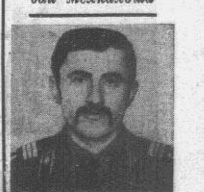
З. ДАУРБЕКОВ.

СУРТА ТIА: музее баьхкарашца къамаьл деш воал Т. Х. Мальсагов (аьрдехьа).

Автора сурт.

Иштта гIулакх ду вай мехкахоша

ДОГ ТИЙША ВА ИЗ

Шаьла районера Эскаре гIулакх де веная Алиев Адам. ДIадахача 1977 шера ноябрь баттага кхаччалца подразделене комсомольски организаце секретарь хилар из, хIаьта хIанз из ва комсомола комитетен «Комсомольски прожектореи» член, отделене командир, подразделене старшинай даместитель.

Атта дац эскаре командирии комсомольски активисти хила. Дукха да цун декхараш, хIаьта уж массаза цIена кхоачаш а ду цо. Дукха ха йоаццаш герз нийса тохара хиннача яхьашка геттара дика оценка елар цунна, иштта хилар — политзанятешка а.

Вахар дика довзаро, тIема, политически знанеш лакха хиларо дика новкъостал ду Адама подразделене дIа мел хьоча мероприятешка дакъа лаца, тематически сайренаш, викториннаш, Iилма - теоретически конференцеш кийчъе, подразделене дика мел долчуи инициатор хила. Ерригсоюзни Ленински зачете доккха дакъа лоацаш ва Адам. ЧIоагIа раьза ба Алиев Адама Грозненски гарнизона командираш, хIаьта Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денга ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома Сийлен грамота еннай цунна.

Р. ХАДИСОВ.

СУРТА ТIА: А. Алиев.
И. ПЛИЕВА сурт.

СИЙДОЛА НИКЪ

Советски Эскаре Аушев Iазита Руслан гIулакх деш вола нийслагIа шу да. Цу шерашка шийна тIадилла декхар цIена кхоачашдеш, новкъостаща Iимерза волаш, тIемеи политически кийчо яра даим йоакхо еш хьавоагIа.

Из иштта хилара тешал деш дукха совгIаташ тийннад цунна. 1971 шера башха-дика хIамаш карагIдувларах ВЛКСМ Приморски крайкомо Сийлен грамота еннай Руслана. Цу шера из хьожавир рота старшиналла. Массехказа комсомольски конференце делегат хиннав из, 1972 шера КПСС членалла дIанйцав Руслан. Цу цIера сий лакха а лоаттадеш дакхха гIалат доацаш Эскаре гIулакх деш ва из.

Соахка денз Грозненски гарнизоне взвода командир волаш гIулакх де волавелар Iазита Руслан. ХIанз подразделене замполит ва.

Новкъосташта хьокхам телаш хиларах, общественни балха тIа хьинаре дакъа лацарах цунна еннай «За трудовое отличие» яха медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яхеи «Отличник» яхеи сийлен знакаш.

Советски Эскаре деш дола гIулакх тIа-тIа тоадеш ВЛКСМ XVIII съезда накъавакха кийчлуш ва Аушев Руслан.

К. БАШИРОВ.

СУРТА ТIА: Р. Аушев.
И. ПЛИЕВА сурт.

БАРКАЛ ШОАНА, ДАИ НАНЕИ!

Дукха ха йоаццаш Грознерча Старопромысловски районе бахача ШамилоагIар ТIаус Асхабовичагеи Аймат Никкаевнаген укх тайпара каьхат кхаьчар цар воI Юсап гIулакх деш волча частера: «Советски Эскара сийдолча мугIарашка гIулакх деш ва шун воI Юсап, дика дешаш, подразделене общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш хиларца белгалваьннав из. Дика дисциплина йола бIухо хиларах тарра новкъосташта хьокхам телаш, коммунизм хьалъеш бароий моральни кодекса дIадехараш дизза кхоачашдеш, тIема гIулакхаш кIоаргагIа Iомаделга дезаши цу даькъе тIагIертта къовсам лоаттабеши хиларах ший новкъостаща а командираша а лоархIаши сийдеш ва из.

ТIема даькъа командоване партийнии комсомольскии комитеташа шоана дег тIара баркал оал шоай воI Юсап ишта дика кхеварах.

Цар сийле йоввргьяц

1418 дийнахьеи буси лаьттар советски халкъо немецко-фашистски гIаьрахошца баь тIом. Сийлахь - боккха Дай-мехка тIом адамлен историе чухь эггара халагIеи къизагIеи бар. Кхоачам ба вай мехкеи Европа. Аэе дукххача пачхаьалкхений лаьтташ тIа 1941 — 1945 шерашка 20 миллион советски наьха кашамий боарзаш дисалга белгалдаьккхача.

Бе боагIаш бола беккам хилар аьккий хьисапе бийрза дерригa дуне гора оттаде гIийртача нацисташта. ХIалакьяь дIаяьккхар моастагIчун 607 дивизи, итташ эзараш танкаш, самолеташ, эзараш кемаш, дуккха кхыйола техника.

Советски наьха денал, къонахчал белгалдаккхара вайна довзаш да лаьрхIа варгвоацаш дукха масалаш. ХIаьта вай хIанз доаладергдя цу даькъе моастагIчо даьча йоазонцара цхьадола бакъдараш.

Немецки салтечо гаргарча нахага издаьча письмо тIара: «...Россена тхо чудеинача хана денз ца хинна тIом латт хIанз Сталинграде. Эггара кхерамегIа да улицашка латта тIемаш, хIара цIа бахьан лоаттаду къовсамаш. Укхаза эрсаша, ма-дарра яьлча, тхо цецдоах. Укхазара хьал хьона дIадовзийтар духьа алхха цхьа масал доаладергда аз. Сталинграда тхо хьатIакхаьчача хана 140 хиннача метте хIанз 16 саг мара вац соца. Цхьаь цаI эисар висавац...».

Сталинграде а иштта къиза тIом лаьттача кхыча моттигашка а дуккхача къамех латтача вай мехкарча нахаца цхьана йизза тIема халонаш ловш, шоашкара къонахчули денали гойташ хиннаб эзараш бола Нохч-ГIалгIайчен къонгаши мехкарийи. ХIаьта царна карагIдийнна сийдола гIулакхаш деза хеташ дагакхоабаш я къона тIехье, царна цIаккха бицлургбац шоашка, тахан кхаьча сийрда вахар бахьан шоай синош дIаденнараш. Иштта байнача эзарнешта юкъе а ший къаьстта моттиг кхоач Советски Союза Турпалашка Нурадилов Ханпашийга, Заболотный Иванага, Байбулатов Ирбайханага, цIи хезача гIалгIай революционера Ахриев ГIапура вешийга вай мехка хьалхарча летчикех хиннача Рашид - Бекага, медслужба майорага, къиза фашисташа йийиннача Тутаева Аьсетага, дукххача кхычарга.

ТIема шерашка тайп-тайпарча халкъий къонгашеи мехкарашеи гойта майрал цIаккха наьха дагара яргьяц. Цудухьа царна дика бовз «Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха хIама дицценнадац» яхача дешай маIан. ХIаьта из бакъдеш дола масалаш хIара дийнахьа яхар санна вай вахаре кхы тIа а гучадувлаш да. Цу даькъе кхоачам ба тIем тIа яьккха Котало Iалашъеча шоашкара сийдола гIулакхаш гойтарех алхха укх тIеххьарча шерашка гучабийнцарий цIераш яьхача а.

Карельски фронте хинначарна бицбаланза хургба гаьннарча Къилбаседа - Кавказски республикера баьхка бола вайнаьха кагий нах А. Лалаев, М. Адамов, С. Исханов, кхыбараш.

Кареле лаьтта турпалхо санна веннав гIалгIа А. Боков а. хIаьта цун воккхагIвола воша Х. Боков — Ленинград лораеча дакъа лоацаш. Цо укх тайпара яздеш хиннад ший гаргарча нахага: «Герз хьалкхаба тха кулгашта могача хана, бIарга са довнзеи дог детталуши долча хана, оаха дIалургъяц Ленина город». Ленинград бахьан лаьттача къовсаме байнаб нохчий А. Назиеви У. Магомет-Мирзоеви. Иштта, вай баьчча город лораеча, деналера гIулакхаш гойтарца бовзаш ба ВКП(б) Нохч - ГIалгIай обкома секретарь хинна К. И. Дьяченко, Грозненски аэроклубера тIем тIа баха Ситников Анатолий, Ханбеков Нябюлла. Йоккхача АтагIара хьехархо Шаипов Алмохьмад, Алхастера Беков Хизир, бIаьш кхыбараш. Ленинград лораяьчарна, шоаш саго ловргйий-теш аьнна йола хало Iовшаш бале а, ха корайир шоаш чIоагIа раьза хиннача снайперах Магомедов Ахьмадах лаьца Грозне каьхат дайта. Цу тIа иштта дувцар: «...Тхо Альмадаца вIашагIкхийттад Ленина город лораяра. Ший са дехка майра, депал дола из тхона дег тIара везавеннав. Цун деррига а 19 шу мара даьннадац, хIаьта а тха даькъе из ветеран санна лоархIаш ва. Ший снайперски топапа 87 фашистски салте вийннав цо».

Эггара хьалха социализм хьалъе йолаеннача вай Даьхен лаьттан тIа гIолла атта цхьа гIа' баккханзар вайна тIаваьржача моастагIчо, тIема массе тайпарча кхоачамца чIоагIвеннa вале а. Дерригача дунен тIа дIахезай Брестски крепость лораяьрий цIераш. Сихха дIахьалхашкахьа ухаш, котало яккха дага хиннача фашисташта къамарге этта тIехк санна дIаэттар из тIема чIоагIале. Лаьттан кIалеи кхера юкъеи бисача советски салташта моастагIчо ший хьаькъал дIакхоачаш дола Iазап тIаоттадарах цар денал кагде маганзар. Цу къовсаме дакъа лоацаш хилар Нохч - ГIалгIайченера нохчех, эрсех, эрмалоех, кхыча къамех вола 200 совгIа саг. «МоастагIчоа кара ца дахар духьа лергда вай!» яхача девизагIа немецки гIаьрахошта дукхьалъэттача гарнизона салтий дегаш айдеш бар капитан И. Н. Зубачев, полковой комиссар Е. М. Фомин, полка командир, майор П. М. Гаврилов, лейтенант И. Ф. Акимочкин, сержант Р. К. Семенюк, хIаьта иштта вай мехкахой М. Юсаев, А. Шевцов, А.-Х. Эльмурзаев, А. Байбеков, А. Саадаев, кхыбараш.

МоастагIчо дIалаьцача Белоруссе хьунашка хиннача цхьан партизански даькъа юкъе хиннав Грознера комсомолец Б. Галушкин. 1944 шера июнь бетта цар базана го тессаб фашисташа. Цох чакх ца яйлхача даргдолаш хиннадац гIулакх. Из декхар шоашта хьатIанйцад шин доттагIчо Галушкинеи Озмителеи. Цар шинне а вахар хьаьдар 14 июне, бакъда кIалхарбовлара шоай новкъосташта мел эшар Iалаш-м дир цар. Уж боабаьча метте — Паликa яхача Iама йисте белорусски халкъо памятник оттадаьд царна.

Лакхача лоаман Шароевски района Химой яхача юртара тIом беш долча эскаре ваха Амаев Мухьмада майра дог кхы детталургдоацаш сецар Смоленски области Гжатски района Санино яхача юрта юсте. Цига да нохчий зIамигача сага каша а. Бакъда, ше валалехьа кортамукъале, паргIато бахьан байнача дукхача советски салтий чIир леха карагIдаьлар цун. Ший снайперски топаца дукххача моастагIий са дIадахийтар цо. Иштта денал долча салтечоа «Малх къайлабахьа могаргдац моастагIчунна, хIаьта вай эша а лургдац цунна» аьнна тIаяздаь шалта елар тIема даькъан командоване. ХIаьта г. Тулерча герз деча заводерча болхлоша лаьрххIа яь цун цIи тIалатта топ яйтар Махьмада. «Комсомол Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа» аьнна Москве яь хиннача выставке «Снайпера гварде зIамагIволча сержанта Амаев Мухьмада личии счет— вийна 177 фашист» яха табличка йоаллар.

Тахан дунен еррага хозне гуш, ирaзе дахаш долча вайна цIаккха бицлургбац халкъаш фашизмах, къизалах кIалхардахар духьа шоай вахар дIаденнараш. Цар сийле даим яхаргъя наьха дегашка.

С. МАЯСИГОВ.

ССР Герзашцарча Низий 60 шу

ВОЛГОГРАД. ЦIаккха буц ярташ памятника — Мамаев гув тIа хиннача Сталинградски тIема турпалий ансамбла тIа бодача халкъа наькъа тIа. ТАСС фотохроника.

ГIадвугаш дола дег чу дижар

Советски Эскар нха дешаш доазол дехьарча вай доттагIаша эггара хьалха пролетарски интернационализм, интернациональни декхар кхоачашдар яхача дешашца дувз.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема бирсача шерашка ЦIеча Эскарца ший тоссаденнача хьоашалах дийцар ше АПН корреспондентаца къамаьл деш малхбузенберлински коммуниста, «Ди вархайт» яхача газета керттерча редактора Ганс Малс.

Гитлеровски Германи тийшача балхагIа Советски Союзах летача хана массехк шу вахаш а долаш Москве вар со — Коминтерна болхлю. Аьхки а гурахьа а унзара хоамаш ухар фронтера: доккхий зенаш шийна хуллашехьа а, ший низ ма кхоачча болхлойн ахархойн паччахьалкхен столице кхача гIерташ вар моастагIа.

Оборонительни тIом лаьттача халача хьалашка 1941 шера 28 сентябре союзий ЦIен Колонни зале митинг е лаьрхIар московски комсомоло Даьхе лорае кагирхой оарцагIбахар духьа. Цу митинге къамаьл делга дийхар согара, сога аьлар, цига деш дола къамаьл Советски Союза ерригача радиостанцешка гIолла дIаарадувлийтаргда, цу даькъе вермахта салташта хозаргдолаш фронта къаьст-къаьстача участкашка а.

КIезиг-дукха уйла яьчул тIехьагIа раьза хилар со. Цу ханале шоай «кердача порядка» акха маIан хаьна дIалаьцача СССР территоре тIа дерригача дуненга дIахьекхадар гитлеровцаша. Кхеталеш да. советски халкъ гIаьрахой гоама болаш а сихагIа уж мохкара лелхабе лаьрхIа а хиннилга. Сога, немцечунга, фу оалалургдар фронте баха кийчлуча къонача нахага?

...Салтех, болхлоех, партизанех хьалйизза яр зал. Бирса юхьмараш. Къамаьлаш дераша — фронта викалаша, оборони промышленноста предприятешкарча делегаташа, студенташа — мехка кагирхой тIахьехар Даймохк лорабе дIаоттара, котало якхар духьа мел эшар дара. ЧIоаггIа чуйнна къамаьл дир цига тIехьагIа Сталинграде тIом беш вийнача Долорес Ибарруре воIо. Йоккха митинг яр из.

Цул тIехьагIа са цIи хьакхайкайнр председателал деш волчо. Кхы Iнмад ца йоллаш сатем эттар цу сахьате. Гулбеннарий цIаьхха сакхувргдаш аьнна хеталора: немцечоа укхазара эшар фуд, укхаза деш дола къамаьл немецки гIаьрахошта духьаларча къовсама хьакъехьа хилча. ТIаккха цIаьхха еррига зал екаеш чIоаггIа тIоараш техар, детташ латташ дуккха ха а йоаккхаш. Къонача болхлоша, салташа, партизанаша дег тIара хьакхайкайора немецки антифашистацара шоай солидарность.

Со къамаьл даь ма ваьллинге а цIогIарч доладелар зале Эрнст Тельмана сийна, германски коммунистий сийна. ХIанз а дог айлу са из митинг дагаехача. Даим са дег чу юсаргья из, кхыметтел эггара халагIа долча сахьата а советски халкъон цун эскарон пролетарски солидарноста принципаш йиц ца йолийташ, Германе халкъацара нийсхал ции бIарг а бужабаь йоаккхилга царна гоама хиина хилара дола тешал санна.

Цунах цIаьхха а дог тийшар са 1941 шера декабре КПГ ЦК члений группана юкъе а волаш плен боалабаьча немцашта лаьрхIача эггара хьалхарча цхьан лагере вахача хана. Ди кхаьла тилараx кхы дIахо даха йиш а йоацаш Кургане Iодоссанза ца доалача кхаьчар тхо. Кхоачаш тхо бийса яккха дIатарденна а далалехьа, тхо тудолча цIен наIарга сиа хьаэттар укхаза дукха ха йоацаш йилла хиначa тIема летчиквй училищерча курсантий делегаци. Училище хулача собране хьийхар тхо цар.

Ас къамаьл дир цига, къаьстта а ма-дарра дийцар сопротивлене болам Германе дегIа миштa боагIа. Курсанташта довзаш хиннадар аз Москве даь, «Правдо» кепатеха арадаькха са къамаьл. ХIаьта а, оалаш ма-дарра, долчча тайпара хар ловра царна Тельманах фу хиннад, подпольерча немецки коммунистех дола хIамаш, фашистски концлагерашка къиза Iазап оаш хиннарех фу хиннад. Гуш дар, тха антифашистех цар гитлеризмана духьаларча къовсаме шоай пхьоагIонхой лоархIаш хилар.

ДагадоагIа сона, курсанташа мел гIадбаха къоабалдора аз доладаь СССР-цара юкъмоттиг хIара коммуниста бола тохкам ба яха Эрнст Тельмана дешаш. Шоаш Тельмана сий деш хилара беталонагIа курсанташа предложени елар училищах немецки болхлой класса баьчча цIи тилла аьнна.

Со летчикашта дIабIархьежача, сайна хьалхашка латташ санна хетар сона, са вIалла шеко а йоацаш, Европа халкъашта, цу даькъе Германе халкъа а паргIато яккха езаш дола деррига Советски Эскар...

В. КУДРЯШОВ,
АПН соб. корр.

Малхбузехьара Берлин.

ВЕТЕРАНАШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Укх деношка Назрановски № 2 йолча юкъерча школе хилар тIема ветеранашца вIашагIкхетара сайре. Дешархой болча баьхкабар пулеметчица хинна Пугиева Фона, тIема сийлен музея директор Т. Мальсагов, парте Назрановски райкома парткомиссе председатель М. О. Гадаборшев, районни ОСВОД-а начальник М. А. Оздоев, инженер Братерский, АТП мастер Н. Морев, школа военрук С. Плиев, района военком П. А. Корнев.

Сайре хьайийллар школа директора С. М. Арсельгова. Цо дош делар тIема ветеранашта. Дукха дийцар цу сайрене ветеранаша халача тIема шерех, бIухошта юкъе лелаьдача доттагIалах.

Сайре чаккхйоалаш ветеранашта совгIаташ делар дешархоша.

А. САГОВ.

ДоттагIлен сбор

Укх деношка Орджоникидзевски яхача станица парке хилар Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дизара хетаяь торжественни сбор.

ЦхьоалагIча школа пионераш болча хьоашалгIа баьхкабар республике гIишлош хьалъеш боахкача вай доттагIий болгарий бераш — пионераш. Цар вIашагIкхетар хетадаьдар Къилбаседа Кавказ лораеш ший вахар дIаденнача коммуниста - интернационалиста Бояджиев Тодора сийна.

ДоттагIашка дIайха моаршал луш къамаьл дир парте Сунжески райкома пропаганди агитацеи отдела заведующе нов. Бузова.

Безача хьаьшашта совгIаташ делар ВЛКСМ хьалхарча секретара нов. Синчинова, хIаьта цхьоалагIча школа пионераша шоай доттагIашта елар «Къона ленинцаш» яха значокаш. Цул тIехьагIа хьаьшаша а фусамдаьша а Ленина памятника юхе зизаш а дехкар, цхьана сурт а даькккхар.

С. АЛИХАНОВ.

Лейтенанта записной книжка

Из саг тIем тIа вийнарг лаьрхIа вар. ТIом хиннача метте корабир цун дневники документаши чудаьхка полевой тIормиг. Цунца цхьана тIом баьрашта хийтар, низага диллача цхьатарра ца хиннача довна юкъе танка командир лейтенант Критт ший экипажаца майра латаш веннав, аьнна. Иштта яздора цунах «Комсомольская правда» яхача газета тIа. ЦхьабакъдакIезиг-дукха ха яьлначул тIехьагIа, Критт Петр Никитович госпитале кхаьчар. Цига дарба даьчул тIехьагIа, юха а тIем тIа ваха немецко-фашистски гIаьрахошца латаш хилар из.

Критт Петр Никитович 25 шу хьалха вера город Грозне ваха. ХIанз микрорайоне вахаш а ва из. Цунах кхийтар со дукха ха йоанцаш. Цо сога хьаьекхар ший сурташи записной книжкацара листокаши.

Немецко-фашистски гIаьрахошта духьала хиннача тIемашка дакъа лацарахи цига майра летарахи Петр Никитовича еннай ши орден, «За отвагу», «За боевые заслуги» яха медалаш, кхыдола совгIаташ.

Цо дукххача шерашка болх баьб Грозненски консерви заводе наладчикий бригадир волаш. ТIом чаккхбаьначул тIехьагIарча шерашка болх дика барах цунна еннай массехк Сийлен грамота, «РСФСР социалистически яхьа отличник» яха знак, В. И. Ленин вав 100 шу дизара сийна йола юбилейни медаль, 25-зза баркал кхайкадаьд. ХIанз пенси а йидеш салоIаш ва тIемеи къахьегамеи ветеран. Из Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шоллагIча группа инвалид ва.

ТIаккха, сенах яздора тIема шерашка корадаьча записной книжка тIа? «Комсомольская правда» яхача газета редакце из хьадайта хинад воккхагIа волча лейтенанта Петрова. Укх тайпара яздора цо редакцега: «Аз дIадайт шуга лейтенанта Критт Петр Никитовича записной книжка. Цу записной книжка тIара йоазош дешаш оаха кхетадир бакъволча патриота, ленински комсомоло кхевавчун из долга. Цу хьакъехьа шун газета тIа оаш яздар дех оаха. хIаьта пхона гарг чаккхъяьнна блокнот Сийлахь-боккхача Дай-мехка турпалхой дагабохийта дита а деза. Иштта дехар ду оаха, тхона корадаьча цу книжка хьакъехьа танкиста лейтенанта Критта цIагIарчарга хоам бе а. Тха новкъосташа лейтенант Критт вовзарашка дехар ду «Комсомольская правда» яхача газета редакцега яздар».

Хетаргахьа, воккхагIа волча лейтенанта Петрова хьадайта хиннача записной книжка тоъал ха яьккхай тIом лаьттача метте уллаш. Цхьадола алапаш кхетадеш хиннадац. ХIаьта а редакце болхлой вIаштIехьдаьлар из йоазув меттаоттаде. Цу дневникацара цхьадола мугIараш ераш да:

«Танкаца цхьана чIоагIлуш яр са экипаж а. ДагайоагIа сона хьалхара атака. Тха машина моастагIа волчахьа чухьад. Из лехкаш ва тIехдика механик. Духьаленаш эшаеш дIайода машина. Шаьхха лерrаш къордеш хIама кхетт тха танка аьтта оагIорахьарча бортах. Танко юха а йийрзе, цIера ала тIалоал моастагIчоа. Йоккха топ тох. Оаха дIатеха снаряд фашисташ дIалечкъача цIен юкъе экх. Ше хьалаьцача наькъагIа йодаш я танк. Фашисташа йоккха топ тIаерзаю тхона. Нийса техача снарядо хIалакью йоккха топ а цун гонахьа хиннараш а. Кхы цхьаькха атака. Тхо кхозза дIахьалхашкахьа дахар, немцийн цар технике хIалакьеш. Юххера а немцийн кхерабелар».

Ер да цхьаькха йоазув: «Кавказ, са хьамсара да. Сона дагаух хьоца Iадика ювцар, дагаух 1941 шу. ДагайоагIа чубузаш латтача малхо цIе ерзаяь станци. Танкашца йола тха состав малхбоалехьа йодаш яр. ТIом болабелар. Немций дивизеш бIехалаш санна текхаш вай лаьттан тIа кхача гIертар. Сона хоз вай лаьттано ду узамаш: цIера алаш, са мехкахой Iоажал, царна тIабена бала. ТIом болабенна пхьа шу даьннад. Дукха деноаш дIаихад моастагIашца бирсен цIий мехкадеши тIемаш деш. Уж деноаш зехьа дайнадац, цар тхо тIом бе Iомадаьд».

Укх тайпара чулоацам болаш да кхы цхьаькха йоазув: «БIарччача бус йоккхий топаш йийттар. Хаддаза хозаш дар пулеметаша ду гIар-татеи кхувса топаши. Сигала ухаш ракеташ яр. Са хуллаш приказ делар: тIема кийчъе танкови взвод. ХIалакьяьй фриций цхьа зенитни йоккха топ, кхоъ танк. Комбато баркал кхайкадир. Нагахьа санна вий кхайкаьча гIарбаший карах со лайя, халахь ер мугIараш дешаш вола новкъост, со кIезига хинна воацилга».

«Комсомольская правда» яхача газета тIа цун записной книжка тIарча йоазошта кепатехача, лейтенант Критт вовзаши цунца цхьана тIом беши хиннача новкъосташкара письмо дера редакцега. Цар яздора: «ЧIоагIа теркам тIабахийта дийшар оаха шун газета тIа 1943 шера 1 июле кепатеха Критта запискаш. Тхона дика бовзаш ба лейтенанта Критта бувца нах, царна карагIдаьнна деналера гIулакхаш, тIом хиннача моттигаш. 1942 шера 1 августе тха часть дуккха а километраш марш еш яр, из марш ечара тIом бе доладелар. Лейтенанта Критта атаке йигар ший взвод. Из бIаьхен бирсен тIом бар. Немецки артиллеристаша зийна хиннай лейтенанта Критта танк. Снарядаш машина юхха лийлхай. Чов яьй Критта. Командира деннача приказагIа из тылерча медсанбате дIавигар, цигга ше кхетам чу веначул тIехьагIа дагаденад цунна записной книжка чудолла тIормиг ше бита хилар».

Иштта нийсденна хиннад воккхагIа волча лейтенанта Петрова тIом лаьттача метте из корабар а, «Комсомольская правда» яхача газета редакцега записной книжка цо хьадайтар а. Йоккхий човнаш йийрзачул тIехьагIа юха а кхыча частаца фронте ваха моастагIашца тIом беш хиннав Критт Петр Никитович. Цудухьа хиннав из вийнарг лаьрхIа. ХIаьта «Комсомольская правда» яхача газета тIа кепатеха араяьннача корреспонденце мара гучадаккханзар цун танкови экипажахи цун командирахи дола бакъдар.

В. СЕРГЕЕВ.

ТIемеи политически кийчолакхъеш накъавенав СССР Герзашцарча Низий 60 шу дизара Грозненски гарнизонера взвода командира заместитель вола сержант Тепляков Василий.

Взвода командира заместитель ше хиларца Василий кхеталеш ва занятешка дика дешарах, герз дика карадерзадарах ше кхоачам баь Iе йиш йолаш воацилга. Цудухьа даим шийца цхьана Эскаре гIулакх де болабеннарий а, хIаьта къаьстта керда тIауха кагий нах теркалбеш, царна гIо-новкъостал дара оарцагIволаш я ва сержант. Эскаре гIулакх де волавеннача хана денз дукха баркалаш, тайп-тайпара совгIаташ тийннад цунна. Иштта хIамах дика кхеташ, тIах аьнна вола зIамига саг кхеварах цун цIагIарчарна баркалаш кхайкадеш каьхаташ ахийтад.

ВЛКСМ член вола Тепляков Василий цIаккха къехкаш вац общественни вахарах, комсомольски организаце шийна тIадехкача гIулакхех. Укхаза а ший декхар цIенеи диззан кхоачащдеш хьавоагIа из.

СУРТА ТIА: сержант Тепляков Василий.

А. ТИМОФЕЕВА сурт.

Иштта гIулакх ду вай мехкахоша

ШИЙГАРА ХЬОКХАМ ГОЙТАШ

Дай революционни а тIема а сийлен гIулакхашта тешаме болаш Советски Эскаре гIулакх деш ба эзараш вай мехкахой. Царна юкъе ва МагIалбикерча Кердача Редантера Хадзиев ИбрахIим а.

1976-ча шера бIаьсти юкъера школа чаккхйоаккхаше а вахав из эскаре. Цу хана денз тIехдика карзерзаьй ИбрахIима хIанзарча советски бIухочун говзал.

Цунна тешал ду дукха ха йоацаш ИбрахIима даьген наьнаген царна баркал оалаш тIема даькъа командира дайтача каьхато. Цу тIа яздаьд: «Хьамсара МурцаIалий Махьмад-Гири, Хьадиса Сахар! Советски Эскара мугIарашка гIулакх деча хана шун воIа ИбрахIима хьагойтад тIадилла гIулакх дизза кхоачашдеш, дисциплина лакха йолаш кхетам бола бIухо ше хилар. Цо хьинаре дакъа лоац общественни вахаре, боккхагIбарий сий ду, къонача бIухошта гIоновкъостал ду. Дика кулгалду ший отделенена. Новкъосташен даькъа командирашен лоархIаш а сий деш а ва. ТIема а политически а кийчо еча доккхий толамаш дахар бахьан долаш дукххаза белгалваьхав из.

БIухой даькъа командоване, партийни а комсомольски а организацеша дег тIара баркал оал Шоана Даьхен доазол араьхьа советски бIухочун декхараш сийленца шун воIо кхоачашдерах. Тхо теш дIахо йодача хана а вай Сийлахь-йоккхача Даьхеша — Советски Социалистически Республикай Союза хьалхашкара патриотически декхар иштта тIехдикеи хьокхамеи кхоачашдеш из хургхиларах».

Советски Эскаре иштта дика гIулакх деш ба вай мехкахой сийлахь-йоккхача Даьхен дуккхача миIинчашка. Деза цIей даькъала хилда цар массане а.

А. БАСИЕВ.

ТIЕМ ТIА ТОССАДЕННА ДОТТАГIАЛ ДИЦЛАЦ

Цу дийнахьа дукха нах вIашагIкхийттабар Алхан - Кале вахача Такаев Хьамида коа. ТIом чаккхбаьначул тIехьагIа дукха ха дIаяха яле а халача шерашка йицъяла йиш йоаца халонаш лайна болча ветераний вахара ниъ юха бувзабелар. Хьаьшашта ше малагIа товр дергда ца ховш хьувзар фусамда. Царца бар вай республикера санна гаьннара тIабаьхка цун тIема новкъостий, 147-ча артиллерийско - минометни гвардейски полка ветераш: командир хинна полковник Иосиф Митрофанович Северский, бIухой Касаев Шахьади, Бекбулатов Бекмурза, Аушев Махьмада Исмейл, Хатуев Iабдулла, Умаров Мухьадди. Царна санна юртарча наха а дуккхача хана дицлургдоаца цIей санна чаккхдаьлар из вIашагIкхетар.

Бераш санна вIаши мара хьерчача кертош кIайденнача къонахашта бIарахьежаш лаьттача Хьамида гаргарча наьха, лоалахой, юртахой бIаргашка хий уттар. Бакъда, укхаза тIавенача полковника Северске юхьа тIа велакъажар, гIалвахар мара кхы холуш хIама дацар. МоастагIчун карах пхезза човнаш хиина а Iоажала эшаве ца мега а волча майрача командира дог Iувдаш дале а Iодахий-м дацар. Дагадоха, дувца, вIаши хатта шортта долаш бар новкъостий.

— Тха полке нохчехи гIалгIаехи 43 саг вар. — яхаш дувц Иосиф Митрофановича. — МоллагIа де дезар белгалдича со дог тийша хулар тIах аьнна болча цу кIанташа дизза чаккхдоаккхаргхиларах. Денна, хIара сахьата боагаш болча алапхьисапе хиннача цу тIем тIа а шоай сий лакха лоаттадеш хьабаьхкар уж. ХIаьта царех хIаравар Даьхен визза вола воI санна дагавоагIаш хиннача аз шун редакце цIерагIа каьхат дайтар, шо лахара сайна новкъостал делга дехаш.

Иштта, юхахоттаделар царна юкъера бувзамаш. Полковникага, ший командирага эггара хьалха хоам байтар Касаев Шахьида. Цо юххьанца ше волча вар дехаш каьхат дайтача вIаштIехьдаланзар нов. Северске Нохч - ГIалгIайчене хьава. Бакъда, Шахьид соцаргволаш-м хиннавац. Цкъа санна массехказа даьхийтад цо цунга каьхат. ХIаьта из хьакхаьчача камаьрша тIанйца ца Iеш Нохч - ГIалгIайчене баха шоай новкъостий а хьагулбир цо. ХIаьта хIанз уж Тахаев Хьамида фусаме ба.

Ди а бийса а вIашагIдоаллаш санна хет новкъосташта, халонех дийца ца Iеш цхьаццабарий вахарца, тIема гIулакхаща дувзаденна сакъердаме хIамаш дагаухаш чIоагIа белаш, бегаш беш багIа Iоажала дуккхаза юхьдухьала нийсбенна бола къонахий. Бакъда, шоайх къаьстараш дагабехача цIимхара ерз цар юхьмараж.

— ХьалгIовтта!—хьалха тIема хана санна команда лу полковника, — вай полке эггара воккхагIа а денал долчарегIа а цаI хинна Матаев Хьасан (из Ачхой-Мартанера хиннав) санна бола вайх къаьста новкъостий дагабохарца, ура а этта, цар сий дергда вай.

Керта тIара кийнаш дIа а яьха, нийсбенна латтача царна духьалъотт байнарий сибаташ, къамарге шод отт.

ТIаккха, кIезиг-дукха юха боаста а бенна, Iохайшача Аушев Махьмада Исмейлас полковниках оал: «Хьалха ше хиннар веций, вIалла хувца а веннавац!».

Исмейла тIом хьалехьа хьехархочун болх беш хиннав, хIаьта Даьхенна боккха кхерам тIаэттача ший лоIамагIа ший юртахошца цхьана Советски Эскара мугIарашка вахав. Энгиноев Цаклонаца, Хамчиев Ювсапаца, Льянов Ахьмадаца военни училище чаккхъяьккха а ваьле денал дола, маькара разведчик хул цох. МоастагIа эшаваьчул тIехьагIа кулгалду балхаш деш хиина из хIанз, пенсе а ваха, салоIаш ва. Бакъда, цIагIа вагIа сатувш вац ветеран, цо хьинаре дакъа лоац кагирхой шоай даьй сийлен гIулакхашта тешшаме болаш хьалкхебар духьа город МагIалбике беча кхетама балха юкъе.

ТIем тIа хиннарех дувцаш шоай полк Белоруссе латтача хана нийсденна цхьа хIама юхадагадохийтар Иосиф Митрофановича:

— Дивизе штабера бийса юкъеенначa хана телефон техар сога, сиха хьаккхача, аьнна. СалаIа дIавижа адъютант набарах ца ваккхар духьа се цхьаь гIаш дIаволавелар со. Гобаьккха хьу а йолаш, кхераме моттиг яр из. Шаьхха тIехьа воагIача сага кога тата хезар сона. Тепча хьаяьккхар аз, нагахьа санна фашист вале цун чура са дIадахийта дагахьа. Бакъда, тIехьа воагIар Межидов хиннавар (цун цIи хIанз дагаягIаш сона). Бе автомат а йоаллаш, ший командир цхьаь ца вахийтар духьа из лораве тIехьваьнна хиннавар из. ТIем тIара из могаш-маьрша а волаш цIавеннилга хов сона. Бакъда, чIоагIа лахарах, хаттарах хьакоравоагIаш-м вац, хIаьта дувцилга йоацаш из бIарrаго сатесса а ва со. Денал долаш, шийл кадайх саг хургвий-хьогI аьнна вар из.

Ветеранаша дувцачунга чIоагIа безаме хеташ ладувгIаш бар фусамдаь гаргара цах, лоалахой, юртахой, къаьстта кагий нах.

Чернигово, Гомель, Мозырь, Ковель городаш, Белоруссера Бабичи, Васильевичи, Коленковичи поселкаш фашистски гIаьрахоех мукъайоахаш шоаш лоаттабаьча къовсамах дIаюха дагабоалаш дийцар къаьнача тIемахоша.

Вай бийцача ветеранех хIаравар паччахьалкхен пхиъ-ялх совгIат долаш ва, хIаьта тIем тIа санна машарерча вахаре а хьаьнала, обществана пайдане бахаш ба. Цхьабараш хIанз а тIехьа къахьегамцара къаста туган бац, вокхар къона тIехье шоай дай сийлен гIулакхаш довзаш а таханара иразера вахар цар хьацарцен цIийцен даьккхалга, дуккхача моастагIех лорадаьлга ховш а хилийтара беча кхетама балха дакъа лоацаш ба. Цудухьа Алхан-Каларча наха дег тIара баркал йоахар царна, къаьстта кховзткъе пхийтта шерал тIехваьнна вале а город Киевера ваьнна ший тIема новкъостех кхетар духьа Нохч-ГIалгIайчене венача Северский Иосиф Митрофановича, уж гулбе цун гIо даьча Касаев Шахьида. Шеко яц, царна юкъера бувзамаш дIахо йодача хана кхы а чIоагIлургхиларах. ТIем тIа тоссаденна доттагIал дицлуш хилац.

Я. ЦУЕВ,
тха штате воаца корр.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 февраль

I ПРОГРАММА

СОВЕТСКИ ЭСКАРЕН ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕН 60 ШУ ДИЗАР

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — «Дото оазий фанфар». Телевизионни музыкальни фильм. 9.10 — «Литературни дешараш» В. Овечкин, «АьрдагIа отрашке». 9.45 — «ЦСКА эмблема йолаш!». БIухойх-спортсменех. 10.15 — «Гаьнарен юххерен илли». 11.30 — А. Твардовский. Моссовета цIерагIча Паччахьалкхен академически театра «Василий Теркин» яха фильм-спектакль. 13.20 — «Москвичка» яха телевизионни клуб. 14.20 — «Музеяшкен выставочни залашкен гIолла». Дрезденски суртий галерея. «КIалхардаьха сурташ». 14.50 — «Океан» яха художественни фильм. 16.15 — РСФСР заслуженни артиста А. Покровске оттаду «Уж наькъаш вайна дицдала йиш яц» яха фильм-концерт. 17.00 — «Дуэ» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Эпсараш» яха художественни фильм. 19.45 — «Тахан — Советски Эскарен ТIема - Форда Флотен ди». СССР Герзашцарча Низий Генеральни штаба начальника, Советски Союза Турпала Советски Союза Маршала Н. В. Огаркова къамаьл. 20.00 — Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен 60 шу дизара хетаяь «Останкино» концертни студера дезача ден сайре. 21.00—«Ха». Информационни программа. 21.30 — «Останкино» концертни студера дезача ден сайре дIахоьхьар. Ийстеьнча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «ДиъалагIа поахол» яха телевизионни документальни фильм. 18.15 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — «Мишта нах хьо, кхувш воагIар?». 18.50 — «Саг къахьегамца сий долаш ва». Дуга леладархо Г. Сайдулхаджиев. 19.00 — «Со — паччахьалкхен салте». 19.40 — Киножурнал. 19.50 — Керттерча новкъа. «ХIаман хьурматдар — дика гIулакх». «Автоспецоборудование» завода коллектив йолча. 20.15 — «Сденал дола наькъахой» яха фильм-концерт.

24 февраль

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «Зурманчаш, мичад шо!». 9.25 — «Эпсараш» яха художественни фильм. 10.55 — «Искусство — салтечоа». Телевизионни музыкальни фильм. 14.30 — «Хьа къахьегам — хьа сийле». Документальни фильмай программа. 15.20 — Шахматни школа. Передаче дакъа лоацаш ва шахматех вола дунен чемпион А. Карпов. 15.50 — «Иллеш доах СССР халкъа артиста Кузина» яха фильм-концерт. 16.30 — «14-негара денз 18-нега кхачалца». Ленинградера передача. 17.00 — «Москва а москвичаш а». 17.35 — «Даьхенна яь чIоагIо» яха И. Пескова кантата дIаоал. Центральни телевиденеи Ерригсоюзни радиои Йоккхача берий хоро. Художественни кулгалхо — В. Попов. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — КПСС XXV съезда кхо шу дизарга. 19.05 — Балета артистий концерт. (Интервидени). 19.45 — Экрана тIа кинокомеди я. «Актриса» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Кинопанорама. 23.05 — «ДоттагIий ашараш». Эстрадни программа. Ийстеьнча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Техника кийчъя дIаоттае». Грозненски района «Советская Россия» яха колхоз (гIалгIай меттала). 18.15 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — КПСС Центральни Комитета (1977 ш.), декабрьски Пленума сознамаш кхоачащде! «Творчески хьалашка». 19.05 — «Старт» яха телевизионни спортивни журнал. 19.35 — М. Шамхалов. Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай драматически театра «Маьр-нана» яха спектакль (нохчий меттала).

РАДИО

23 февраль

ТАХАН СОВЕТСКИ ЭСКАРЕН ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕН ДИ ДА.

6.30 — «Социалистически Даьхе лораяра хьакъехьа». Владимир Ильич Ленин». Беседа. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — «Цу деной сийле йоаргъяц». Музыкальни концерт-композици. 9.15 — «Даьхе бахьан тIемаш дир цар» (гIалгIай меттала). 9.30 — «Наькъа иллеш а ашараш а». 9.45 — «ТIем тIа санна къахьегаме а». «Электроинструмент» завода болхлочох Имагожевах йола очерк (гIалгIай меттала). 17.00 — Дезача ден концерт (гIалгIай меттала). 17.25 — «Легендарни, эшаргдоаца». Литературни композици (нохчий меттала). 17.45 — «ТIом барах енна медаль, къахьегамах енна медаль...» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

24 февраль

6.30 — «Юртара Iуйре». 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — Моттигарча авторий произведенеш (нохчий меттала). 9.15 — «Атенст» яха радиожурнал (нохчий меттала). 9.35 — Ашараш (нохчий меттала). 9.45 — «1978-ча шера ялата дика ларда йолла» (гIалгIай меттала). 17.00 — «ДоттагIий оазаш». 17.15 — Дего хьехарах (нохчий меттала). 17.35 — Беламе иллеш халхара ашараш (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — Ашараш. 18.30 — «Сайрийнара Грозный» (горсете гIолла).

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 1—3 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05062. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1384.